

**Sociální a ekonomické dopady na životy žen žijících
v azylovém domě pro matky s dětmi**

Petra Migdalová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Migdalová**
Osobní číslo: **H11528**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální a ekonomické dopady na životy žen žijících v azylovém domě pro matky s dětmi**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a následné studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti rodiny a sociální práce s rodinou.
Realizace kvalitativního výzkumu s uživatelkami vybraného azylového domu pro matky s dětmi prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3673-925.

CAKIRPALOGLU, Panajotis. Psychologie hodnot. 2., dopl. a přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2295-4.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8549-0.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Vaško

Ústav zdravotnických věd

Datum zadání bakalářské práce:

27. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně17.4.2014

.....Petr Mlýnský.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 sůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Sociální a ekonomické dopady na životy žen žijících v azylovém domě pro matky s dětmi“ pojednává o problematice žen – matek s dětmi, které se ocitly v tíživé životní nebo sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Hlavním cílem je stanovit příčiny/okolnosti, které přiměly klientky azylového domu pro matky s dětmi vyhledat danou sociální službu. Teoretická část práce definuje rodinu jako klienta sociální práce, typologii rodiny, její funkce a poruchy funkce rodiny. Dále popisuje sociální a ekonomické dopady na klienty sociální práce, charakterizuje aktivity na podporu rodiny, které spadají do sociální práce s rodinou. Obeznamuje nás rovněž s principy sociální práce v azylových domech pro matky s dětmi. Praktická část vymezuje výzkumný problém, na který hledá odpovědi prostřednictvím rozhovorů, jenž byly provedeny s klientkami vybraného azylového domu pro matky s dětmi ve Zlínském kraji. Závěrečná část práce je věnována výsledkům kvalitativního výzkumu.

Klíčová slova: azylový dům, ekonomické dopady, problémová rodina, rodina, sanace rodiny, sociální dopady

ABSTRACT

The bachelor thesis titled „ Social and Economical Impact on the Lives of Women Residing at the Sanctuary for Mothers with Children” deals with problems of women – mothers with children who suffer from difficult life or social situations because of loss of housing. The aim of the thesis is to find out causes/circumstances which forced the women-clients of the asylum house for mothers with children to search for a specific social service. The theoretical part defines family as a client to social work, it defines family typology, functions and malfunctions of a family. Next it describes social and economic impacts upon the clients to social work and characterises activities aiming at the family support which come under the family social work. The theoretical part also makes us familiar with social work principles in asylum houses for mothers and children. The practical part defines the research problem and tries to find answers to it through

interviews made with women-clients of the chosen asylum house for mothers with children in Zlín region. The final part of the thesis concentrates on qualitative research results.

Keywords: asylum house, economic impacts, problem family, family, family rehabilitation, social impacts

Dovoluji si touto cestou poděkovat Mgr. Michaele Vaško za ochotu, pomoc a odborné vedení při vypracování této bakalářské práce a za cenné rady, informace, laskavý přístup, který mi poskytovala v průběhu jejího zpracování.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 RODINA.....	14
1.1 TYPOLOGIE RODINY	15
1.2 FUNKCE RODINY.....	17
1.3 PORUCHY FUNKCE RODINY	18
2 SOCIÁLNÍ A EKONOMICKÉ DOPADY NA ŽIVOTY KLIENTŮ	19
2.1 NEZAMĚSTNANOST.....	19
2.1.1 Druhy nezaměstnanosti	20
2.2 ROZVOD	21
2.2.1 Typy rozvodů	22
2.2.2 Stádia rozvodu.....	22
2.3 DOMÁCÍ NÁSILÍ.....	23
2.3.1 Rizikové skupiny domácího násilí	23
2.3.1.1 Mýty a fakta o ženách jako obětech domácího násilí	24
2.3.2 Cyklus násilí.....	25
2.4 JINÉ DOPADY	26
3 SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU.....	27
3.1.1 Cíle sociální práce	28
3.2 AKTIVITY NA PODPORU RODINY	30
3.2.1 Sociální služby	30
3.2.2 Služby na podporu fungující rodiny.....	33
3.2.3 Činnosti poskytované v rámci sociálně právní ochrany dětí.....	33
3.3 SANACE RODINY.....	34
3.3.1 Sanace jako vhodná volba pomoci rodině.....	36
3.3.2 Klienti a právní rámec sanace rodiny	37
3.3.2.1 Oblasti fungování rodiny	37
3.3.3 Právní rámec sanace rodiny	38
4 AZYLOVÉ DOMY PRO ŽENY A MATKY S DĚTMI.....	40
4.1 AZYLOVÝ DŮM PRO MATKY S DĚTMI.....	41
4.2 CÍLE AZYLOVÝCH DOMŮ PRO MATKY S DĚTMI VE ZLÍNSKÉM KRAJI	42
4.3 PRINCIPY POSKYTOVÁNÍ SLUŽBY.....	43
4.3.1 Zařízení pro osoby v nouzi ve Zlínském kraji	44
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
5 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	46
5.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	46
5.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A CÍLŮ	47
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	47
5.4 TECHNIKA SBĚRU DAT	48
6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT.....	49

6.1	KAZUISTIKY KLIENTEK AZYLOVÉHO DOMU PRO MATKY S DĚTMI.....	50
6.1.1	Klientka A	50
6.1.2	Klientka B	51
6.1.3	Klientka C	51
6.1.4	Klientka D	52
6.1.5	Klientka E.....	52
6.2	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	53
6.2.1	Metoda analýzy dat	53
6.3	ŽIVOTNÍ SITUACE KLIENTEK	53
6.4	SOCIÁLNÍ SITUACE KLIENTEK.....	57
6.5	EKONOMICKÁ SITUACE KLIENTEK	58
6.6	VÝZNAM POBYTU V AZYLOVÉM DOMĚ PRO MATKY S DĚTMI.....	59
6.7	OČEKÁVÁNÍ DO BUDOUCNA	61
6.8	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	63
7	ZÁVĚR.....	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	68
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	72
	SEZNAM TABULEK.....	73
	SEZNAM PŘÍLOH.....	74

ÚVOD

Téma bakalářské práce bylo vybráno na základě absolvování pracovní stáže v daném azylovém domě ve Zlínském kraji. Jde o velmi závažné a ožehavé téma, především pro rodiče malých dětí, studenty sociální pedagogiky a osoby pracující v sociální oblasti. Ocitnout se v tíživé životní situaci spojené se ztrátou bydlení, se může kdokoli z nás. O to více je situace závažnější, ocitne-li se v takové situaci maminka se svými dětmi. Opětovaně slýcháváme názor, že v takové situaci má pomoci rodina. Pokud nemůže pomoci rodina, pomohou přátelé. Zmíněný výrok vyjadřují lidé, kteří se narodili do harmonické rodiny, která drží pospolu, je oporou pro všechny své členy. Je smutné, že ne každý se narodil do takové rodiny. Nebo své rodiče nikdy nepoznal či již nejsou mezi živými. Nemáme-li ve svém okolí přátele, kteří mohou a jsou ochotni pomoci, je jediným východiskem, ocitneme-li se v tíživé sociální situaci, vyhledat pomoc u některé z organizací poskytující pomoc osobám v nepříznivé životní situaci.

Cílem práce je zjistit hlavní příčiny/ okolnosti, které přiměly klientky azylového domu pro matky s dětmi ve Zlínském kraji vyhledat danou sociální službu. Posláním vybraného azylového domu pro matky s dětmi je poskytnout ubytování, podporu ženám, matkám, popřípadě i otcům, nezletilým dětem a těhotným ženám. Hlavním cílem je vytvořit vhodné podmínky pro výchovu jejich dětí, znovuoobnovení sociálního fungování klientek, snižování jejich závislosti na systému sociální pomoci. Vytyčený cíl je nelehký, komplikovaný, vyžaduje kvalitní, odborný, ale zejména lidský přístup, vzájemnou spolupráci, také ochotu a snahu klientek postavit se osudu a bojovat. Domníváme se, že by veřejnost měla klientky azylového domu pro matky s dětmi poznat z více pohledů, seznámit se nejen s jejich problémy, dosavadním způsobem života, ale poznat i to, že jsou dobrými matkami, mají snahu vzdělávat se, začít pracovat. I to je úkolem naší bakalářské práce.

Teoretická část práce je rozdělena do čtyř částí. V první části je definována rodina zejména ze sociologického, psychologického a právního hlediska. Dále se zaměřuje na typologii rodiny, vymezení funkcí rodiny a poruchy funkce rodiny. Druhá kapitola práce uvádí nejčastější sociální a ekonomické dopady na klienty sociální práce, z nichž definujeme nezaměstnanost, rozvod a domácí násilí. Třetí část nám přibližuje aktivity na podporu rodiny v rámci sociální práce s rodinou. V tomto oddíle se také věnujeme otázce zlepšení situace ohrožených rodin prostřednictvím sanace rodiny. Závěrečná kapitola

teoretické části práce je zaměřena na principy sociální práce v azylových domech pro matky s dětmi.

Praktická část práce je věnována kvalitativnímu výzkumu, který byl realizován na základě rozhovorů se všemi klientkami vybraného azylového domu pro matky s dětmi ve Zlínském kraji. Jak již bylo uvedeno, cílem výzkumu je zjistit hlavní příčiny/okolnosti, které přiměly klientky vybraného azylového domu pro matky s dětmi vyhledat danou sociální službu. Závěrečná část práce se zaměřuje na analýzu a interpretaci získaných dat, závěrečné shrnutí a závěr bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

„Děti začínají tím, že své rodiče milují, později je soudí a zřídka, pokud vůbec kdy, jim odpouštějí.“

Oscar Wilde

Rodina je významnou společenskou institucí. Pod vymezením slova rodina si v nejužším slova smyslu představujeme muže, ženu a děti. V širším pojetí ostatní příbuzné. V nejširším záběru celý rod s konkrétní historií, ale i pokrevní generace budoucí. Její výchovná funkce je jinou institucí nezastupitelná. Rodina je asociací osob spjatých vazbami emočními, pokrevními, právními a morálními. Místo, které nás pojí se vzpomínkami na dětství. Prostor, kam se v dospělosti vracíme s úspěchy či neúspěchy v životě. Symbol rodiny může ztělesnit pyramida s vrcholem směřujícím dolů. Dvěma horními body jsou rodiče, dolní bod značí potomstvo. Dané body se mohou rozvětvovat o další členy rodiny.

„Rodina, to je pro mnohé lidi něco takového jako vzduch, voda, příroda. Člověk ji považuje za samozřejmou součást svého života“ (Pachl a kolektiv, 1983, s. 5) Rodina má prvořadý význam pro rozvoj osobnosti v oblasti tělesné, duševní i sociální. Dítě si tvoří podobu světa, jak je mu realita ztvárněna. (Zelená, Klégrová, 2006, s. 7) Během procesu života procházíme několika rodinami. Rodina, z které pocházíme, nás naučí milovat tím, že jsme milováni, podvolit se druhým i prosazovat svá rozhodnutí. Rodina je pro dítě prvou a zároveň nejpevnější skupinou mezi všemi ostatními. (Pachl a kolektiv, 1983, s. 5-6) Jedinec i ostatní členové rodiny se musí v rodině vykompenzovat s řadou dopadů, rozporů a překážek, ať vlastních či společných. O rodinný život je potřeba starat se, vytvořit si ho dle svých představ, aby došlo k uspokojení našich představ. (Pachl a kolektiv, 1983, s. 7)

Národní zpráva o rodině popisuje rodinu ve dvou koncepcích. „V užším pojetí je možné za přirozenou nukleární rodinu, která je jednoznačně převažujícím typem soužití v České republice, považovat institucionálně strukturované sociální společenství, které je založené na rodičovském a manželském vztahu jako jeho dvou základních vztahových linií a vychází z úpravy rodinného práva“ (Národní správa o rodině, 2004, s. 4) „Širší, biologicko-funkcionálně určené pojetí rodiny lze aplikovat při demografické deskripci heterogenních forem rodinného života založených na jakékoliv formě soužití dvou osob opačného pohlaví s dětmi.“ (Národní správa o rodině, 2004, s. 4) Z dané formulace usuzujeme, že stát akceptuje více forem uspořádání partnerského soužití a můžeme

polemizovat nad stabilitou svazku u neformálního typu soužití a stavu manželském. Povinností státu je podpora rozvoje alternativních forem soužití v rámci subvence prvků v populačním regresu (Národní správa o rodině, 2004, s. 4). V nejširší formulaci je rodina definována jako „institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti“ (Možný, 2006, s. 114).

Při vymezení koncepce rodiny v odborné literatuře nacházíme různé formulace. Dané definice mají diferenci dle přístupu vědních disciplín jako je sociologie, psychologie, demografie, právo atd. Každá z uvedených disciplín analyzuje rodinu z jiného pohledu.

Koncepce slova rodina je často spojována s přívlastkem nenahraditelná složka lidské existence. Napomáhá jedinci objevit subjektivní, nacionální a skupinovou identitu (Guráň, 1994 cit. podle Bakošová, 2011, s. 88). Slovník sociální práce nabízí stručnou, výstižnou definici „skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství“ (Matoušek, 2003, s. 187). Giddens (1999, s. 156) definuje rodinu jako „skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí“. Danou definici považujeme za výstižnou, někteří mohou za rodinu považovat i bezdětný pár. Podle Kovačiče (Smutková, 2007 cit. podle Kovačiče, s. 5) je „rodina nejbližší a nejvlivnější prostředí, které od prvních okamžiků života, od období před narozením jednotlivce, v jeho genetických základech a mechanismech už od natality a později v době vývoje a dospívání utváří, formuluje, resp. deformuje jeho osobnost a chování“.

Závěrem vzpomeňme Prádka (1983, s. 90) „rodinu lze označit jako přirozené prostředí, do něhož se člověk rodí, aniž si mohl vybrat jiné a přejímá to, co v něm je připraveno rodiči“. Dále se budeme věnovat typologii rodiny.

1.1 Typologie rodiny

Definovat rodinu je velmi obtížné, v odborné literatuře nalezneme různou variabilitu její podoby, jak jsme uvedli v předchozí kapitole. K utřídění různorodosti forem rodiny slouží typologie rodin, kterou se budeme nyní zabývat.

Sociologové a další odborníci zabývající se problematikou rodin vytvářejí podle různých kritérií konkrétní typologii rodiny. Kritériem může být například **počet členů v rodině**. Dnešní rodina je spíše malou skupinou založenou na soužití muže a ženy s jejich potomkem či potomky. Soužití osob spojených vztahy příbuzenskými symbolizuje rodinu **nukleární**. Jde o příbuzenské vztahy pokrevní (rodiče, děti, sourozenci), nepokrevní

(manželé, sexuální partneři, děti adoptované či děti z jiného manželství). V dnešní době se opětovaně setkáváme s její variantou, tzv. **neúplnou rodinou**. Rozpad vidíme ve vysoké rozvodovosti, dále bývá zapříčiněn úmrtím jednoho z partnerů. Řadíme zde i svobodné matky se svými dětmi. Opakem nukleární rodiny je rodina **rozšířená**, která je v dnešní době spíše vzácností. Označujeme ji také jako rodinu **vícegenerační** (zahrnuje příbuzenstvo ze strany rodičů - prarodiče). Názory na soužití více generací jsou odlišné, soužití vzniká nejčastěji z důvodů finančních, zdravotních a sociálních. Jiný pohled přináší soužití **polygamní** (soužití muže či ženy s více partnery) a **monogamní** (párové manželství). Dalším kritériem by mohla být příslušnost k sociální vrstvě. Rodinu diferencujeme jako **dělnickou, rolnickou a inteligenci**. Dle prestiže a moci v rodině členíme rodinu na **matriarchální** (matka), **patriarchální** (otec) a **egalitární** (rovnost práv v rodině). (Přadka, 2004, s. 27)

Poněkud z jiného pohledu uvádí typologii rodiny americký sociolog M. Sussman (cit. podle Přadka, 2004, s. 27), dle něj do základní rodiny patří **manžel, manželka a děti** žijící ve společné domácnosti, **manželský pár bez dětí** (které mohou žít mimo rodinu) spadá do manželské rodiny, **rodina s jedním rodičem**, která by se dala označit jako neúplná rodina. Neúplné rodiny existovaly od nepaměti – jeden z rodičů skonal, opustil rodinu, na svět přicházely nemanželské děti. V současné době se s pojmem setkáváme stále častěji. „Je to důsledek vysokého počtu rozvodů v naší společnosti.“ (Matějček a kol., 1975, s. 5) Matoušek uvádí pojem osamocení rodič, kdy „nejčastějším případem je rozvedená žena žijící se svým nezletilým dítětem nebo dětmi.“ (Andrle, 2003 cit. podle Matoušek, 2005, s. 44) Dle Sussmana svobodný dospělý člověk spadá do označení **domácnost o jednom členu**. **Třígenerační rodina** je rodina žijící ve společné domácnosti s rodiči či rodičem jednoho z manželů. Tato forma soužití byla dříve velmi častá. Stav, kdy manžel je zaměstnan, manželka v domácnosti a děti studují mimo domov Sussman nazývá **manželé ve středním a vyšším věku**. Navazují **rozšířené příbuzenské rodiny** a poslední skupinu tvoří **rodiny druhé kariéry**, kdy žena je opět zaměstnána neboť děti začnou chodit do školy, či jsou mimo domov. (Sussman, cit. podle Přadka, 2004, s. 27)

Jiným společenským kritériem může být národnost, původ. Máme na mysli všechny typické vlastnosti pro danou rodinu, jako například tradice, zvyky, jazyk, historie, dějiny atd. Do této kategorie řadíme například rodinu romskou, vietnamskou, muslimskou, slovenskou či jakoukoli jinou rodinu.

Cílem rodiny je uspokojit potřeby svých členů. Proto by rodina měla plnit alespoň její základní funkce, které jsou nezbytné pro život ve společnosti. Nyní budeme analyzovat funkce rodiny.

1.2 Funkce rodiny

Rodina by měla přiměřeně plnit své funkce. Téměř všichni autoři se shodují ve vymezení čtyř základních funkcí rodiny. Jde o funkci reprodukční, socializační, sociálně ekonomickou a regenerační. Například Kraus (2008, s. 81-83) je popisuje následovně:

- **biologicko-reprodukční funkce** - významná pro společnost i jedince tvořící rodinu. Ke svému rozkvětu potřebuje soustavné přírůstky v populaci. Soudobý směr je nepostačující. V rodinách je trendem mít jediného potomka z důvodu zachování komfortu života. Mnoho párů na potomstvo nepomýšlí. „Význam biologicko-reprodukční funkce rodiny pro samotného jedince je spatřován jednak v uspokojování jeho biologických a sexuálních potřeb, ale také v uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince.“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)
- **sociálně-ekonomická funkce** – zahrnuje materiální zabezpečení rodiny, poukazuje na posun k navrácení k rodinnému podnikání. Netýká se pouze materiální oblasti, zahrnuje i oblast sociální, solidární. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 80)
- **Emociální funkce** – poukazuje na nezastupitelnost rodiny v oblasti citů, projevů lásky, něhy, bezpečí. Plnění této funkce začíná být problematické pro stoupající počet rodin.

Největší podíl na neplnění této funkce má v současné době rozvodovost, která dosahuje rekordní výše. Být rozveden nevyvolává pocit studu, je brán jako standardní věc. Dle Krause (2008, s. 83) „narůstá počet dětí citově deprivovaných nebo i týraných.“

- Výchovu a vzdělávání považujeme za nedílnou součást správného fungování rodiny v rámci **sociálně-výchovné funkce** – její podstatou je vytvoření návyků pravidel chování ve společnosti, příprava na vstup do skutečného života. Vyzdvihuje dosah socializačního působení v rámci rodiny. První vzdělávací institucí po rodině je MŠ, která učí kromě znalostí také socializačním schopnostem mimo rodinu.

Úlohu rodiny Kraus (2008, s. 83) zesílil o **funkci ochrannou**, její role spočívá v zajištění životních potřeb všech členů rodiny. K přeměně dochází větším zainteresováním rodiny do spoluúčasti na jejím plnění. Rodina má pamatovat i na společné trávení volného času rodičů s dětmi, které upevňuje vzájemné vztahy. **Rekreační, relaxační a zábavná funkce** přináší vzájemné uspokojování potřeb, i přesto je často opomíjena.

Definovali jsme si funkce rodiny. Nyní se budeme zabývat poruchami funkce rodiny.

1.3 Poruchy funkce rodiny

Dochází-li v rodině k problémům a rodina není schopna plnit svoji funkci, hovoříme o poruchách funkce rodiny. Dunovský (Zelená, Klégrová, 2006 cit podle Dunovský, s. 8) vypracoval k posouzení funkčnosti rodiny dotazník, v němž sleduje osm klíčových kritérií (složení rodiny, stabilitu rodiny, sociálně-ekonomickou situaci rodiny, sociální situaci rodičů, finanční stránku rodiny, osobnost sourozenců, dítěte a péči o něj). Dotazník umožňuje formulovat čtyři typy rodin: funkční, problémová rodina, dysfunkční rodina a afunkční rodina:

- 1. Funkční rodina-** nabízí nejpříznivější podmínky pro přirozený vývoj dítěte. Vyhovuje po stránce výchovné, biologické, ekonomické, kulturní a rekreační. Danou rodinu není třeba kontrolovat jinou institucí. V rodině probíhá vzájemná komunikace, tolerují se drobné nedostatky, členové si pomáhají.
- 2. Problémová rodina-** kdy se vyskytují závažnější poruchy funkcí, přičemž vývoj dítěte není ohrožen. Rodina se s problémy ve většině případů vypořádá sama nebo za pomoci jednorázové pomoci ze strany odborníků.
- 3. Dysfunkční rodina-** ohrožuje vývoj dítěte. Jedná se o rodinu, ve které se vyskytly závažné poruchy ve funkci rodiny. Je zde nutná pomoc odborníků. Rodina není schopna situaci sama řešit. Využívá se služeb a opatření zaměřených na sanaci rodiny.
- 4. Afunkční rodina-** zcela neplní své základní funkce a ohrožuje život dítěte. Jediným možným řešením je odebrání dítěte a jeho umístění do náhradní rodiny. Sanace rodiny v tomto případě není možná.

Rozšířenou klasifikaci rodiny nabízí Matoušek (2003, s. 147-152): rodina funkční, dysfunkční, klinická, neklinická, adekvátní a optimální.

2 SOCIÁLNÍ A EKONOMICKÉ DOPADY NA ŽIVOTY KLIENTŮ

V této kapitole se budeme věnovat sociálním a ekonomickým dopadům, které ovlivňují životy nejen klientek azylového domu pro matky s dětmi, ale mají velký vliv na celou společnost. Rodiny se v současné době potýkají s mnoha problémy, které pramení především ze špatné ekonomické situace. Těživá ekonomická situace v rodině má za následek nejen materiální strádání, vnáší do vztahu stres, komunikační i citové problémy. Ztrácí se rodinný klid, harmonie a často dochází až k rozpadu rodiny. Příznivý vývoj rodiny mohou ovlivnit nečekané životní situace a události, jako například nezaměstnanost, problémy s bytovou situací či ztráta bydlení, zdravotní postižení blízké osoby či náhlá nemoc. Časté jsou i výchovné problémy dětí, špatný vzájemný vztah rodičů s dětmi či rozpad rodiny. Mezi ekonomické dopady patří špatná finanční situace rodiny, ztráta bydlení, nezaměstnanost, nedostatečné vzdělání, materiální strádání rodiny, zadluženost, nízký příjem z důvodu čerpání rodičovské dovolené a jiné.

Sociální dopady mají souvislost s rodinnou vazbou nebo přímo s osobností jedince. Řadíme zde rozvod, domácí násilí, výchovné problémy, narušení vzájemných vztahů v rodině, týrání v rodině, syndrom zanedbávaného dítěte, deprivaci, subdeprivaci, nemoc, mentální či jiné postižení u narozeného dítěte či jiného člena rodiny, závislost na alkoholu nebo jiné návykové látce a jiné sociální dopady. Připomeňme, že některé zmíněné dopady se mohou vzájemně překrývat a být zahrnuty do obou skupin. Cílem naší práce je zjistit sociální a ekonomické dopady na životy klientek azylového domu pro matky s dětmi. Nyní se budeme věnovat jednomu z nejvýznamnějších problémů, se kterým se v současné době může rodina potýkat. Jedná se o problém nejen ekonomického aspektu, velmi často i aspektu psychologického. (Klégrová, Zelená, 2006, 23-24) Zmíněným problémem dnešní doby je nezaměstnanost.

2.1 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost řadíme mezi nejvýznamnější sociální, ekonomické a politické problémy každé země. V České republice nezaměstnanost vzniká změnou politického systému po listopadu 1989. Nezaměstnanost bývá definována jako „stav, ve kterém člověk schopný práce a ochotný pracovat nemá placené zaměstnání.“ (Matoušek, 2003, s. 125) Dle Mareše (2002, s. 16) „nezaměstnanost neznamená být mimo trh práce, ale znamená to nemoci se na něm prosadit a zůstat tedy v konkrétním okamžiku na straně nerealizované nabídky.“ Přes různé definice nezaměstnanosti nalézáme u různých autorů společná

kritéria, kterými definují nezaměstnané. Jedná se o osobu, která je svým zdravotním stavem práce schopna, jeví o zaměstnání zájem a přes veškerou snahu najít si zaměstnání je stále bez stálého zaměstnání. (Mareš, 2002, s. 16)

Tabulka č. 1- Nezaměstnanost v lednu 2014

Nezaměstnanost v ČR k 31. 1. 2014	8,6%
Počet uchazečů o zaměstnání	629 274
Počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání	614 870
Míra nezaměstnanosti podle EUROSTAT	6,8%
Počet volných pracovních míst	36 394

Zdroj: Úřad práce ČR

2.1.1 Druhy nezaměstnanosti

V odborné literatuře nalezneme různé členění nezaměstnanosti. Dle Mareše (2002, s. 18) „je užitečné rozlišit její různé stavy, jak podle příčin, tak i podle některých dalších charakteristik“. Nezaměstnanost **frikční** představují osoby, které jsou v procesu hledání zaměstnání. Do této kategorie lze zahrnout i čerstvé absolventy, kteří nenašli své uplatnění. (Matoušek, 2003, s. 125) Téměř shodnou definici nalezneme i u Mareše, který ji označil „krátkou epizodou, během níž si nezaměstnaní hledají nové uplatnění.“ (Mareš, 2002, s. 18)

Jsou-li požadovány nové kvalifikace, dovednosti, dochází k rozpadu neprosperujících podniků, likvidaci umělé zaměstnanosti, hovoříme o nezaměstnanosti **strukturální**, nazývané též technologickou. (Mareš, 2002, s. 20) „Změny ve struktuře pracovních příležitostí vyvolávají ve většině vyspělých zemí jako doprovodný jev strukturální nezaměstnanost.“ (Matoušek, 2003, s. 125) Tento druh nezaměstnanosti postihuje především mladé lidi bez dostatečného vzdělání a lidé působící v průmyslové oblasti. Jedná se převážně o starší generaci (Matoušek, 2003, s. 125). Možný k danému typu nezaměstnanosti dodává: „Paradoxem strukturální nezaměstnanosti je, že do ní mohou (dlouhodobě) upadnout i kvalifikovaní pracovníci, jejichž kvalifikace v důsledku změn výroby ztrácí na trhu práce smysl a není nadále potřebná.“ (Mareš, 2002, s. 21)

Další typem je nezaměstnanost **sezónní**, která je závislá na daném ročním období (Mareš, 2002, s. 21). V případě, že si osoba práci nehledá, není registrovaná na Úřadu práce, k hledání práce využívá neformálních sítí či nelegálních zaměstnavatelů, hovoříme o zaměstnanosti **skryté**. Do dané kategorie jsou zahrnovány i osoby, které vykonávají veřejně prospěšné práce nebo jsou v procesu rekvalifikace. Spadají sem i osoby s nedostatečnou kvalifikací či vysokým věkem. (Mareš, 2002, s. 21-22) Také Matoušek hovoří o daném typu nezaměstnanosti. Oba autoři se shodují, že „podstatnou část takto nezaměstnaných tvoří vdané ženy.“ (Matoušek, 2003, s. 125) Podle délky trvání členíme nezaměstnanost na **krátkodobou** a **dlouhodobou**. Dle Matouška (2005, s. 300) dlouhodobá nezaměstnanost přetrvává déle jak 6 měsíců. Dle jiných autorů je délka trvání minimálně po dobu jednoho roku.

Mareš dále zmiňuje pojmy **neúplná** zaměstnanost, kdy se jedná o zkrácenou pracovní dobu či sdílené pracovní místo. Tato práce mnohdy neodpovídá dosažené kvalifikaci zaměstnanců. Lidé nelegálně pracující nebo odmítající práci představují tzv. **nepravou** nezaměstnanost. Pojem **job stagnation** je jev související s nezaměstnaností, kdy lidé v době vysoké nezaměstnanosti mají obavu z přechodu na novou práci a z tohoto důvodu setrvávají v zaměstnání, které je pro ně často frustrující.

Nezaměstnanost se nedotýká pouze jednotlivce, ale celé rodiny. Většina klientek azylového domu pro matky s dětmi, se kterými jsme uskutečnili výzkumný rozhovor, patří mezi nezaměstnané nebo se s nezaměstnaností již potýkala. Objeví-li se v rodině nezaměstnanost některého z členů, rodina se potýká se stresem a zátěží, které vedou k rodinné krizi či k rozpadu rodiny (Matoušek, 2005, s. 307). K rozpadu rodiny dochází odchodem jednoho z partnerů. V některých případech může vyústit až v samotný rozvod.

2.2 Rozvod

Podívejme se nyní na definici rozvodu. „Rozvod i rozchod rodičů je nepříjemná životní situace, která do života rodiny významně zasahuje.“ (Boková, 2011, s. 37) Podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku „Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení.“ (ČESKO, 2012, s. 81) Dle Matouška (2003, s. 193) rozvodu předcházejí dlouhodobé rozpory mezi manžely, které kromě traumatu v průběhu rozvodu, mají za následek snížení životní úrovně, snížení vlastní sebedůvěry a přenášení viny na ostatní. I přes tyto negativní faktory

přistupuje společnost k rozvodu tolerantněji. V následující podkapitole se zaměříme na typy rozvodů.

2.2.1 Typy rozvodů

V odborné literatuře jsou definovány typy rozvodů, které do čtyř skupin člení Matoušek (2005, s. 61-62): **Opuštění partnera, aniž byla navázána silnější vazba**-tento druh rozvodu je mezi partnery, kteří se znali krátce a jejich manželství uzavřeli z důvodu neočekávaného těhotenství, pod tíhou traumatu z rozchodu. Emoční reakce jsou slabé. Další skupinou je velmi častá příčina rozvodu - **vyústění prvních krizí**, kdy je mladá dvojice zaskočena nároky společného soužití. Do daných nároků patří starost o domácnost a výchova dětí, která je často spojena s ponorkovou nemocí pečujícího rodiče. Odhalení pravé tváře partnera je častým typem rozvodu, který Matoušek nazývá **odmítnutí partnera, protože se u něj projeví předtím málo zřetelné rysy**. V takovém případě se projeví alkoholismus, žárlivost, workoholismus, agresivita. Jinou formou může být častý nezáměr o děti, neprojevení citů vůči partnerovi, autoritativní přístup či nespolupráce. Poslední faktor představuje **vyčerpání vztahu**, který se objevuje u dlouholetého manželství. Častou příčinou je nesoulad, který byl v pozadí z důvodu udržení klidného rodinného prostředí. Odchodem dětí z domova začíná nová etapa života rodičů.

2.2.2 Stádia rozvodu

Matoušek (2005, 63) dělí průběh rozvodu do tří etap, kdy pokusy o napravení a obnovení vztahu nazývá **obdobím ambivalence**. V této fázi manželé plánují společnou dovolenou, rekonstrukci bytu či návštěvu společenské události. Vztahové problémy se v průběhu plnění nových aktivit projeví mnohem zřetelněji. Výsledkem je zvýšení úsilí či nárůst odstupů mezi partnery. V okamžiku, kdy je soudu podána žádost o rozvod, začíná období **vlastního rozvodu**. Dané období je silné na emoční reakce, často se objevují deprese, úzkost. V daném období partneri hledají oporu mezi rodinou a přáteli. Poslední fází je období **po rozvodu**. Představuje dlouhé období, po psychické stránce velmi náročné. Rozvádějící prochází stádiem psychické reakce na rozvod, od beznaděje, zoufalství, pocitů bezmocí, vzteku, výčitek z vlastního selhání, apatii, omezení kontaktů do stavu nové adaptace, kdy je schopen navázat nový plnohodnotný vztah. Boková (2011, s. 45) popisuje daná stádia rozvodu: **odmítání skutečnosti či protest**, kdy odmítnutý partner žádá o novou šanci. Hledá náznaky partnera k nové náklonosti. Jinou obměnou je hledání důvodu rozpadu manželství. Další fází je období vnímání bolesti z rozpadu vztahu, které je

nazýváno **léčbou bolesti**. Období je plné emocí, projevuje se smutek, vztek na sebe a partnera. Vyskytuje se zoufalství, beznaděj. Opuštěný partner nevidí naději v lepší budoucnost. Po léčbě bolesti přichází období **odpoutání a stabilizace**. Opuštěný partner se odpoutává od minulého života a začíná navazovat nové kontakty s přáteli. Je schopen určit svůj podíl na rozpadu vztahu. Období, kdy partner vnímá rozvod jako životní zkušenost je obdobím **vytvoření nové identity a nové koncepce života**. Má novou představu o vztahu a jeho očekávání mají realistickou povahu.

Rozvodu často předchází domácí násilí, kterému se budeme věnovat v další kapitole.

2.3 DOMÁCÍ NÁSILÍ

Vztahy v rodině představují obrovský vliv pro náš současný a budoucí život. Vztahy v rodině jsou různé, láskyplné, přátelské, jindy zase zlovolné a ukřivděné. „Rodina může být také zdrojem obrovského napětí, přivádět lidi k zoufalství nebo je naplňovat úzkostí a pocitem viny.“ (Giddens, 1999 cit. podle Ševčík, Špatenková, 2011, s. 7) Sociolog Richard J. Gelles tvrdí, že „rodina je nejagresivnější skupinou společnosti, s výjimkou policie a armády.“ (Gelles, 1997 cit. podle Ševčík, Špatenková, 2011, s. 7) Domácí násilí bylo dlouho považováno za tabu, nyní konečně dochází ke změně úsudku o vzorných rodinách. Připouštíme, že i zde může mezi členy rodiny dojít k napadení, ať fyzickému či slovnímu, k deptání, vydírání či jinému nevhodnému chování. Na výskyt násilí v rodině nemá vliv její sociální, rasová, věková či jiná charakteristika. (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 21). Dle Špatenkové (2004, s. 103) „násilí v rodině můžeme vymezit jako bezprávně vynucenou nadvládu některého člena rodiny nad jiným členem, resp. členy.“ Po definování pojmu domácí násilí se nyní zaměříme na rizikové skupiny domácího násilí.

2.3.1 Rizikové skupiny domácího násilí

Ševčík (2011, s. 24) domácí násilí rozděluje do dvou podmnožin a vnímá domácí násilí jako „podmnožinu násilí v rodině a zahrnuje sem všechny projevy fyzického, sexuálního a psychického násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny.“ „Druhou samostatně vydělovanou podmnožinou násilí v rodině je týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte (syndrom CAN).“ (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 24) Špatenková (2004, s. 104) považuje za nejvíce ohrožené násilím v rodině vazby ve vztahu mezi rodiči, rodiči a jejich potomky, mezi sourozenci, dále se jedná o chabý vztah ke starší generaci a handicapovaným jedincům. V daném vymezení ohrožených osob se shoduje i s jinými autory zabývající se

problematikou domácího násilí. Špatenková, Ševčík (2011, s. 22-23) považují u dětí za nejvíce ohroženou skupinu děti z nefunkčních rodin a rodin, v níž dochází k týrání i jejich matky. Rizikovou skupinu domácího násilí, jejichž nejčastější obětí jsou právě ženy, vidí autoři u žen, které byly týrány svými rodiči a ženy pocházející z rozvrácených rodin. Dále partnerky, které žijí s partnerem závislým na alkoholu či jiné droze. Násilí se dle Špatenkové a Ševčíka vyskytuje i na mužích, většinou starších či tělesně postižených. Jinou skupinu tvoří partneři, kteří nechtějí své ženě odporovat, proto se jejímu násilí nebrání. Poslední skupinou jsou senioři a osoby zdravotně postižené, kteří jsou závislí na pomoci osoby blízké a nemají dostatek síly se násilím bránit. (Špatenková, Ševčík, 2011, s. 22-23) Seznamme se nyní s mýty a fakty o ženách jako obětech domácího násilí.

2.3.1.1 Mýty a fakta o ženách jako obětech domácího násilí

Špatenková ve své knize uvádí přehled mýtů a faktů o ženách jako obětech domácího násilí (Špatenková, 2004, s. 106-107), uvedme některé z nich:

Násilí se dopouštějí jen nevdělaní lidé	Agresorem může být i vzdělaný a profesionálně úspěšný muž.
Násilí se dopouštějí jen psychopati a sadisté	Násilníkem může být osoba inteligentní, okolím oblíbená, uznávaná. Jedná se o partnera, který vystupuje na veřejnosti jako pozorný manžel či milující otec.
Muž napadne partnerku jen v opilosti, ve stresu	Opilost ani stres neomlouvá chování agresora, mylně u žen dochází k přesvědčení, že napadení bylo způsobeno pouze v přítomnosti daných jevů.
Ženy mají násilí rády, jinak by od takového partnera odešly	Partnerky s agresorem zůstávají kvůli dětem, ze studu, ze strachu nepochopení okolí, reakce partnera či závislosti na partnerovi.

Uvedené mýty mají ve společnosti hluboké kořeny, z toho důvodu se převážná většina týraných žen stydí či bojí mluvit o násilí, které je na nich pácháno. Mají obavu z nepochopení okolí, strach z agresora či jiných okolností, proto i celá léta násilí tají. Časté jsou i případy, kdy se agresora zastávají, omlouvají jeho chování.

Marvánková-Vargová, Pokorná, Toufarová (2008, s. 35-36) definují momenty, jimiž agresor psychicky působí na svou oběť. Patří sem **zastrašování**, které činí nejen gesty, křikem, ale i ubližováním živým tvorům, aby oběť viděla, jak ji může ublížit. Situace, které v ženě vyvolávají negativní pocity, nutí ji pochybovat o sobě, označují za **emoční násilí**. Dalším momentem je **izolace**, kdy má oběť zakázáno stýkat se s okolím, blízkými. Další fází je **popírání násilí**, kdy násilník odmítá svoji vinu. Častým jevem je zatahování dětí do sporu mezi rodiči, vzbuzování pocitu viny vůči dětem je označováno za **využívání dětí**. K dalším typům patří kromě výhrůžek a nátlaku **využívání mužských výhod a ekonomické násilí**, kdy muž dává najevo svoji finanční převahu, nepřispívá na chod domácnosti a nutí ženu být finančně závislou na jeho osobě.

2.3.2 Cyklus násilí

Marvánková-Vargová, Pokorná, Toufarová (2008, s. 37) rozdělují cyklus násilí do tří oddělených a odlišných fází: první fází je **fáze narůstání tenze**, kdy dochází k lehké formě násilí, která u oběti vyvolává strach z možného zvyšování násilí. Krátkou fází je **fáze násilí**, kdy dochází k samotnému napadení oběti. Po této fázi nastupuje **fáze „líbánek“, klidu**, kdy útočník lituje svého činu, slibuje nápravu. V některých případech agresor svaluje vinu na svou oběť. Tato fáze má různou délku trvání. Ve vztahu, kdy dochází k častým útokům, tato fáze postupně vymizí a přechází rovnou k fázi narůstání tenze. V zahraniční literatuře nalezneme rozdělení cyklu do šesti fází: fáze narůstání tenze, překlenovací fáze, fáze násilí, fáze výčitek, lítostí, přesvědčovací fáze a nakonec fáze líbánek. (Marvánková-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 39)

„Pro popis důsledků násilí na prožívání obětí se v literatuře vžil termín syndrom týrané ženy. Syndrom týrané ženy bývá definován na základě rozvoje charakteristických fyzických, psychických a sociálních symptomů.“ (Marvanová-Vargová, Pokorná, Toufarová, 2008, s. 41) Autorky uvádějí stádia rozvoje syndromu týrané ženy následovně: **popření** - oběť připisuje násilí náhodě, nevěří ve špatný úmysl násilníka. **Vina** - oběť vidí problém ve své osobě, svém chování vůči agresorovi. **Získání náhledu** - oběť vnímá vinu svého partnera, věří ve zklidnění situace. Poslední fází je **odpovědnost** – oběť se rozhodne pro ukončení vztahu a začne nový život.

2.4 Jiné dopady

Podíváme-li se na rodinu z pohledu sociálně ekonomického, vidíme samostatnou ekonomickou jednotku. Jednotka má samostatně hospodařit a zajišťovat základní životní potřeby. Není-li jednotka schopna daného cíle dosáhnout, využije pomoci státu, který jí pomůže podpůrnými prostředky k dosažení cíle. Danou pomocí se zabývá sociální politika. (Tomeš, 2001 cit. podle Klégrová, Zelená, 2006, s. 6) „Stát svou sociální politiku provádí prostřednictvím sociálního zabezpečení, daňových výhod a dalšími formami podpory, kterými jsou například různé formy podpory bydlení.“ (Klégrová, 2006, s. 13) Kromě uvedených sociálně ekonomických problémů, jako je nezaměstnanost, rozvod, domácí násilí, jmenujeme i bydlení, ztrátu bydlení, nedostatečné vzdělání, nemoc, zdravotní postižení u narozeného dítěte nebo stávajícího člena rodiny. Dále vztahové problémy v rodině, výchovné problémy, syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, psychická deprivace a subdeprivace. (Klégrová, Zelená, 2006, s. 4) Uvedme i drogovou či jinou závislost, patologické hráčství, kriminalitu, vysokou zadluženost, nízký příjem z důvodu rodičovské či mateřské dovolené, odchod nebo ztrátu partnera či člena rodiny a již zmíněné špatné sociální vztahy mezi členy rodiny a blízkými.

3 SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU

Úvodem se stručně zaměříme na sociální práci, kterou budeme definovat pomocí tří základních odlišných přístupů, které Payne (1997, cit. podle Matoušek, 2007) označuje jako „malá paradigmata“. Dle Navrátila (2000, s. 14-16) existují tři paradigmatické modely dle důležitosti faktorů sociálního fungování:

- **Terapeutická pomoc**- za hlavní faktor v prvním přístupu je považováno duševní zdraví a pohoda člověka. Cílem sociální práce je zajistit psychickou, sociální pohodu pro jednotlivce i skupinu. Dané paradigma se zaměřuje na otázku životní situace klienta a vliv na jeho osobnost.
- **Reforma společenského prostředí**- sociální fungování se pojí s vizí společenské rovnosti v různých dimenzích společenského života. Snaží se o součinnost a vzájemnost.
- **Sociálně právní pomoc**- sociální fungování závisí na schopnosti zvládat překážky a na stanovisku k daným informacím a službám.

Vedle obecně popsaných přístupů k sociální práci existují dle Matouška (2001, s. 189) teorie menšího rozsahu, které ujasňují, dávají vodítko k individuálním a sociálním problémům. Akce reformního ducha přinášejí teorie radikální, antiopresivní a zmocňující. Terapeutický důraz nalezneme u teorii existencialistické, humanistické a sociálně-psychologické. Sociálně právní pojetí sociální práce přináší teorie úkolové a systémové.

Havrdová (1999, cit. podle Bednářová, 2010, s. 7) definuje sociální práci jako „aplikovanou vědu, která zkoumá souvislosti mezi intrapsychickými, interpersonálními, skupinovými a společenskými procesy a způsoby jejich ovlivnění legislativními, organizačními, komunikačními a vztahovými prostředky, s cílem zlepšit životní pohodu všech lidí.“ Méně komplikovanou definici nalezneme u Matouška (2003, s. 213), kde sociální práci definuje jako „společenskovední disciplínu a oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů. Cílovou skupinou sociální práce může být jednotlivec, rodina, skupina, místní komunita, shodná nepříznivá sociální situace.

Nahlédneme-li na sociální práci před rokem 1989, sociální práce byla doménou jedné instituce-obvodních a okresních úřadů-oddělení péče o rodinu a dítě. Vzájemný vztah mezi klientem a sociální pracovníci se vyznačoval direktivností a autoritativním přístupem pracovníků. Děti, které byly odebrány do ústavní výchovy, v zařízení pobývaly převážně až

do své plnoletosti. S rodinou se nepracovalo, stát chránil tyto děti před jejich rodiči a razil dle doktríny názor, že nejlepším pečovatelem o děti v tíživé sociální situaci je stát (Bechyňová a Konvičková, 2008, s. 11).

Sociální práce s rodinou tvoří podle Matouška a kol. (2008, s. 45) jednu ze čtyř základních odvětví sociální práce. Vedle případové sociální práce, sociální práce se skupinou a komunitní sociální práce řadí i sociální práci s rodinou a dítětem. Hranice sociální práce s rodinou a ostatních úrovní intervencí sociální práce není příliš výrazná (Kahánková, Myšlíková a Nedělníková, 2005, s. 50).

Sociální práce s rodinou nabízí širokou variabilitu toho, jak mohou být rozdílné cílové skupiny, na které sociální pracovníci zaměřují svoji pozornost. Matoušek, Koláčková a Kodymová (2005, s. 5-10) pojednávají v knize Sociální práce v praxi jednotlivě o sociální práci s:

- zneužívanými, týranými a zanedbávanými dětmi a jejich rodinami
- osamocenými rodiči
- rodinami v rozvodu
- mnohoproblémovými rodinami
- oběťmi násilí v rodině
- rizikovou mládeží

Každá podskupina má své charakteristiky, které lze obecně shrnout a nastínit možnosti intervence. Uvedený výčet oblastí nemůže být úplný z důvodu odlišnosti rodin a problémů, se kterými se rodiny potýkají. Může nám přiblížit okruhy problémů rodin, s nimiž přicházejí do styku sociální pracovníci.

Dle Smutkové (2007, s. 35) „rodina stála již od počátku profesionalizace sociální práce ve středu zájmů sociálních pracovníků jako sociální prostředí, které při vzniku, ale i řešení problémů jednotlivců sehrálo významnou roli“. Základní myšlenka byla, že „interakční vzorce mezi lidmi a zvláště v rodině významným způsobem přispívají k těžkostem jednotlivců a tyto těžkosti by mohly být vyřešeny mnohem účinněji, kdyby se procesu pomoci zúčastnila celá rodina.“(Smutková, 2007, s. 35)

3.1.1 Cíle sociální práce

Při definování cíle sociální práce nalézáme různé formulace hranic oboru. Thompson (2000, cit. podle Navrátil 2001, s. 11) pro zpřesnění definic formuloval aktivity běžné

v sociální práci, mezi které řadí: hodnocení potřeb, životních okolností osob v nepříznivé životní situaci, zabezpečení daných potřeb, realizace aktivit na podporu zvládnutí problémů u všech cílových skupin sociální práce, odborné posouzení vážnosti situace, tvorba a realizace ochranných plánů, mediace, prevence a povinnosti vyplývající ze zákona. I přes definování daných aktivit nelze považovat obsah sociální práce za konečný.

Jordán (1987, cit. podle Navrátil, 2001, s. 11) formuluje dilemata sociální práce. Na jednu stranu staví sociálního pracovníka s cílem pomáhat klientům a na stranu druhou sociální kontrolu a prevenci patologických jevů. „Pomáhat jednotlivcům, a sociálním systémům zlepšovat své sociální fungování a měnit sociální podmínky tak, aby chránily tyto jednotlivce a systémy před potížemi.“ Tak vymezují sociální cíl, který se opírá o sociální fungování trojice autorů Sheaford, Horejší a Horejší, cit. podle Navrátil, 2001, s. 11) Havrdová (1999, s. 154) cíl sociální práce stanovila výstižně „ochránit a posílit zejména znevýhodněné a ohrožené skupiny jednotlivců ve společnosti.“ Vidíme, že i když stanovené cíle sociální práce jsou různé, vycházejí ze stejného principu: pomoci všem cílovým skupinám zlepšit kvalitu jejich života

„Cílem práce s rodinou by měla být snaha o zajištění nabídky účinné podpory a pomoci s řešením, co nejširšího spektra problémů, které mohou rodiny zatěžovat a které mohou být tímto způsobem zmírněny. Dílčími cíli poskytování služeb pro rodiny je umožnit členům rodiny setrvat nebo se navrátit do jejich přirozeného prostředí, předcházet sociálnímu vyloučení rodin, podporovat duševní zdraví a psychickou stabilitu rodinných příslušníků jako prevenci rozpadu rodin, řešit konflikty a problémy v partnerském a rodinném soužití ve snaze obnovit soběstačnost a funkčnost rodiny, podporovat ohrožené rodiny, pomáhat rodičům při problémech s výchovou a další péči o děti.“ (Vítková a Rulíková, 2009, s. 1)

Základní zákonné vymezení pro sociální práci s rodinou představuje Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, mezinárodní smlouvy, kde nejvýznamnějším dokumentem je Úmluva o právech dítěte. Konkrétní ochrana dítěte je obsažena v právních předpisech, jako je např. zákon o rodině, zákon o sociální a právní ochraně dětí, trestní zákon, zákon o přestupcích, zákon o sociálních službách, správní řád a jiné.

Sociální práce se realizuje především v sociálních službách. Matoušek (2003, s. 214) sociální služby definuje jako „všechny služby, krátkodobé i dlouhodobé, poskytované oprávněným uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i

ochrana zájmů společnosti“. Nyní se zaměříme na sociální služby poskytované státem na podporu rodiny.

3.2 Aktivity na podporu rodiny

Z pohledu rodinné politiky lze rozlišit tři typy aktivit zaměřených na podporu rodiny: sociální služby, služby na podporu fungující rodiny a činnosti poskytované v rámci sociálně – právní ochrany dětí.

3.2.1 Sociální služby

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách definuje sociální službu jako „činnost zajišťující pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.“ Existují tři formy poskytovaných sociálních služeb: **pobytové**- spojené s ubytováním v zařízení sociálních služeb, **ambulantní**- ubytování není součástí této služby a **terénní**- jedná se o služby poskytované osobně v přirozeném sociálním prostředí. Sociální služby zahrnují:

- sociální poradenství
- služby sociální péče
- služby sociální prevence (Česko, 2006)

Sociální poradenství- se skládá ze základního sociálního poradenství, které spadá do základní činnosti při poskytování všech druhů sociálních služeb a zajištění této služby je povinné pro všechny poskytovatele sociálních služeb. Poradenství spočívá v poskytnutí informací osobám k řešení jejich nepříznivé situace. Druhou částí je odborné sociální poradenství, které je zaměřeno na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin. Odborné sociální poradenství zaměřené na rodinu, je poskytováno v manželských a rodinných poradnách, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí. Daná služba zajistí zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutickou činnost a pomoc při uplatňování práv.

Služby sociální péče- napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, hlavním cílem je zajistit jejich zapojení do běžného života společnosti. Mezi služby sociální péče zaměřené na podporu rodiny spadá **osobní asistence**, která je poskytována osobám se sníženou soběstačností z důvodu věku, chronického onemocnění či zdravotního postižení. Jedná se o terénní službu poskytovanou v přirozeném sociálním prostředí klienta. Základní činností je pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní

osobu, pomoc při zajištění stravy, chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a jiné činnosti. Další sociální službou je **pečovatelská služba**, která je poskytována osobám se sníženou soběstačností, rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba je poskytována v domácnostech osob a v zařízeních sociálních služeb. Poskytované služby mají obdobný charakter jako služby poskytované u osobní asistence.

Některé rodiny s dětmi mohou využívat i jiné sociální služby jako například tísňovou péči, průvodcovské a předčitatelské služby, odlehčovací službu, centra denních služeb, týdenní stacionáře a jiné. Rozhodujícím činitelem je věk členů rodiny, zdravotní či jiné postižení nebo výskyt dlouhodobé nemoci u některého člena rodiny.

Služby sociální prevence- pomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob ocitajících se v krizové sociální situaci, jejichž životní návyky vedou ke konfliktu se společností, žijí v sociálně znevýhodňujícím prostředí. Cílem služby sociální prevence je napomáhat osobám překonat jejich nepříznivou životní situaci a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. Mezi základní služby sociální prevence zaměřené na podporu rodiny nebo pomoc některému z členů rodiny patří:

raná péče, která je poskytována dítěti a rodičům do věku sedmi let věku zdravotně postiženého dítěte. Jedná se o terénní službu popřípadě doplněnou i o ambulantní službu s ohledem na specifické potřeby dítěte.

Osobám, které se ocitají v ohrožení zdraví nebo života či jiné obtížné situaci, je poskytována **telefonická krizová pomoc**. Poskytovaná služba má terénní formu.

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

Pro osoby do věku 26 let jsou určeny **domy na půl cesty**, které poskytují pobytové služby pro osoby, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy či jiných zařízení pro děti a mládež. Zařízení je také určeno pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a ochranné léčby. Dále do této skupiny můžeme zařadit **kontaktní centra**, které jsou určeny osobám ohroženým závislostí na návykových látkách. Závislost na alkoholu či jiné návykové látce patří mezi časté problémy, které ohrožují některého z členů rodiny klientek azylového domu pro matky s dětmi.

Krizová pomoc je obdobná s telefonickou krizovou pomocí, liší se formou poskytování- ambulantní, pobytová či terénní.

Intervenční centra poskytují pomoc osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby (na základě vykázaní ze společného obydlí dle zvláštního právního předpisu) nejpozději do dvou dnů po doručení kopie úředního záznamu o vykázaní do intervenčního centra. O pomoc intervenčního centra může zažádat i osoba ohrožená násilným chováním jiné osoby obývající společné obydlí. Poskytovaná služba má ambulantní, terénní či pobytovou formu.

Služby pro osoby bez přístřeší zajišťují **nízkoprahová denní centra**. Pro děti a mládež od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy jsou určeny **nízkoprahová zařízení pro děti a mládež**.

Převážně pro muže jsou určeny **noclehárny**, které bývají často součástí azylových domů. Sociálně terapeutická činnost a další služby pro osoby závislé na návykových látkách **zajišťují služby následné péče**.

Terénní a ambulantní služby poskytované rodinám s dítětem, jehož vývoj je ohrožen z důvodu důsledků dopadu dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče sami nedokáží bez pomoci překonat, zajišťují **sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi**.

Ambulantní služba poskytovaná osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které z toho důvodu nejsou umístitelné na otevřeném či chráněném trhu práce, se nazývá **sociálně terapeutická dílna**.

Pro osoby závislé na návykových látkách nebo osoby s chronickým duševním onemocněním, které mají zájem o začlenění do běžného života, jsou vytvořeny **terapeutické komunity**.

Terénní programy spadají do terénní služby poskytované osobám vedoucím rizikový způsob života nebo osoby tímto způsobem života ohrožené. Jedná se o uživatele návykových a omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijících v sociálně vyloučených komunitách a jiné.

Poslední skupinu tvoří **sociální rehabilitace**, která je tvořena specifickými činnostmi k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob. Snahou je rozvíjet jejich schopnosti, dovednosti, návyky a nácviky činností nezbytných pro samostatný život. (Česko, 2006)

Sociální služby lze poskytovat pouze na základě oprávnění k poskytování sociálních služeb, které vzniká rozhodnutím o registraci. O registraci rozhoduje krajský úřad příslušný podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu fyzické osoby nebo sídla právnické osoby. (Česko, 2006) K dispozici je veřejný registr poskytovatelů služeb v ČR, který je zpřístupněn na internetu.

3.2.2 Služby na podporu fungující rodiny

Služby mají preventivní a podpůrný charakter. Jejich účelem je usnadňovat a posilovat partnerské a manželské soužití a rodičovství, podporovat rodiny v péči o děti a při harmonizaci práce a rodiny. Služby rozlišujeme do dvou skupin:

- **Komerčně poskytované služby na podporu fungující rodiny**- jedná se o služby poskytující hlídání dětí do tří let věku dítěte a nad tři roky věku (provozováno v režimu zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání). Stejným zákonem je provozována i pomoc s vedením domácnosti, jako například údržba domácnosti a rodinné zásobování. Dále volnočasové a vzdělávací aktivity pro děti. Do dané kategorie spadají i mateřské školy provozované „soukromými“ subjekty.
- **Nekomerčně poskytované služby na podporu fungující rodiny**- do této kategorie spadají mateřská centra, centra pro rodinu, družiny, které poskytují volnočasové aktivity pro děti a rodiny s dětmi. Přednášková činnost a poradenství zejména v oblasti slučitelnosti profesního a rodinného života. Mezi ostatní aktivity patří podpora a výchova k harmonickému partnerství, manželství, odpovědnému rodičovství a jiné aktivity na podporu fungující rodiny. (Česko.Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013)

3.2.3 Činnosti poskytované v rámci sociálně právní ochrany dětí

Sociálně právní ochrana dětí je ošetřena v zákoně číslo 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, dále zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči. Sociálně právní ochrana dětí je zakotvena v Úmluvě o právech dítěte, která v České republice vstoupila v platnost v roce 1991. Sociálně právní ochranou dětí se rozumí ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených

funkcí rodiny. Účelem sociálně právní ochrany dětí je poskytnout ochranu nezletilým dětem před působením negativních vlivů na jejich osobu nebo na jejich budoucí vývoj.

Sociálně právní ochranu zajišťují krajské úřady, obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, MPSV, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, komise SPOD a další. Sociálně právní ochrana dětí se zaměřuje na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní rodičovské povinnosti, vedou zahálčivý nebo nemravný život, děti utíkající z domova, na kterých byl spáchán trestný čin. Obecní úřad výše zmiňované děti vyhledává, je povinen působit na rodiče v rámci povinnosti týkající se jejich rodičovské zodpovědnosti, projednávat s rodiči nedostatky projevující se ve výchově dítěte, s dítětem jednat o chybách v jeho chování, zabránit mu přístup do prostředí ohrožující jeho zdravý vývoj. Poskytnout preventivní, poradenskou činnost, rozhodovat o výchovných opatřeních a dát návrh soudu na opatření na ochranu dětí. Sociálně právní ochrana dětí spočívá také v omezení nebo zbavení rodičovských práv, v nařízení, prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy. Dále rozhoduje o svěření dítěte do náhradní rodinné péče, je zprostředkovatelem svěření dítěte do osvojení a pěstounské péče v České republice a osvojení do zahraničí. (Česko, Sociálně právní ochrana dětí, 2014)

Předním hlediskem sociálně právní ochrany dětí je zajistit blaho dítěte, v případě potřeby zajistit neodkladnou péči dítěte. Oddělení sociálně právní ochrany dětí by mělo mít sociálního pracovníka, kolizního pracovníka, pracovníka pro náhradní rodinnou péči, kurátora pro děti a mládež. Jeden pracovník může zastávat více funkcí a také se mohou vzájemně zastupovat. (Česko, Sociálně právní ochrany dětí, 2014).

3.3 Sanace rodiny

Sanace rodiny je jedním z prostředků pomoci či opory rodičům, kteří svoji péči a pozornost o děti obtížně zvládají. Důsledkem obtíží bývá neprospívání dítěte v rodině. Jedná se o rodiny, které se dlouhodobě potýkají s nejrůznějšími problémy, jako např. existenční jistota, strach ze ztráty bydlení, nejisté vztahy mezi členy rodiny. V některých případech problémy dosáhnou rozměrů, se kterými se rodiče nedokáží sami vyrovnat. Jediné možné řešení vidí v útěku před problémy. Nesprávné prospívání dítěte může být zapříčiněno záměrným ubližováním ze strany rodičů, většinou se jedná o projev neschopnosti sladit potřeby rodičů a dítěte. (Sanace rodiny, ©2008)

Pro vyjasnění pojmu sanace rodiny si uvedme definice autorů. Dle Matouška (Matoušek, 2003, cit. podle Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 17) „Sanace rodiny jsou postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně je sám někým z rodiny ohrožen“. Poněkud konkrétnější definici nacházíme u dvou autorek zabývajících se sanací rodiny, kde podle Bechyňové (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 18) je „sanace rodiny soubor opatření sociálně-právní ochrany dětí, sociálních služeb a dalších opatření, které jsou poskytovány rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen“. Dle Matouška by sanace rodiny měla být metodou první volby v případě ohrožení dítěte v rodině. (Matoušek, 2003, s. 196)

„Cílem sanace rodiny je předcházet, zmírňovat nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku.“ (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 18) Jedná se o činnosti, které zabraňují odebrání dítěte mimo rodinu. Dále zajišťují zprostředkování kontaktů mezi dítětem a rodinou při umístění dítěte do zařízení a pomáhají k úspěšnému návratu dítěte domů. Nedílnou součástí sanace rodiny je podpora zajištění vhodného prostředí v rodině po návratu dítěte ze zařízení (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 18). Naplnění cíle sanace rodiny je ovlivněno řadou faktorů, na nichž je závislá míra ohrožení dítěte v rodině a úspěšnost nápravy poměrů rodiny. Od začátku je třeba s těmito vlivy pracovat. Rizikové faktory lze rozdělit do tří skupin: **rizikové faktory rodiny**- kdy rodiče vyrůstali v dysfunkční rodině či v ústavním zařízení, mají nízké vzdělání, jsou nezaměstnaní, žijí dlouhodobě na hranici životního minima. Velmi častá je nedůvěra rodičů vůči institucím, sociálním pracovníkům. Mají tendenci podceňovat závažnost celé situace. Druhou skupinu tvoří **rizikové faktory prostředí**- v němž se rodina ocitá. Nejdůležitější je, aby rodina měla svůj domov. Při ztrátě bydlení sanace rodiny není cestou k získání nového ubytování. Posledním faktorem je **aktuální sociální situace** rodiny. Při zařazení do programu sanace rodiny je nutné znát výše uvedené rizikové faktory, délku jejich trvání a spojitost s ohrožením dítěte. Dále je nutné posouzení úrovně rozvoje dítěte, schopnost rodičů zajistit optimální podmínky pro zdravý rozvoj dítěte. V neposlední řadě zjistit strategie institucí, které v rodině již intervenovaly a přihlídnout k pravomocně i nepravomocně uloženým výchovným opatřením soudu. (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 19-20) Dle Matouška (2003, s. 196) má sanace rodiny širší okruh působení, například jako forma doplňující léčby závislosti u

dospělých, terapeutická činnost celé rodině, pomoc s přípravou vzdělávání dětí, docházení dětí do center mateřských či rodinných.

3.3.1 Sanace jako vhodná volba pomoci rodině

Jmenujme si nyní případy, kdy dle Bechyňové a Konvičkové lze rodinu ohroženého dítěte sanovat:

- Rodiče, kteří během svého vývoje byli zanedbáváni nebo ohroženi. Tito rodiče představují pro dítě riziko, že nebudou o dítě umět správně pečovat, nezajistí pro něj vhodné podmínky pro zdravý vývoj a žití.
- Dítě vyrůstající v rodině, jehož zdravotní, sociální a psychická situace vykazuje konkrétní rizika. Nedochozí-li sociální práci ke zlepšení situace v průběhu tří měsíců či nastává zhoršení dané situace.
- Dítě bylo umístěno do ústavního zařízení. Rodiče před umístěním dítěte do zařízení nabídku zařazení do programu sanace odmítli. Nyní je vhodné jim tuto možnost opět nabídnout.
- Při umístění dítěte do ústavního zařízení je cílem sanace rodiny zprostředkovat vzájemný kontakt dítěte s rodinou či sourozenci. Tato snaha může vyústit ke svěřeni dítěte zpět do péče rodičů.
- Při návratu dítěte zpět do rodiny je sanace důležitým faktorem pro udržení a stálost změn, které se odehrály v rodině.
- Při svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu je sanace vhodným přístupem k udržování a zlepšování podmínek pro kontakt dítěte s vlastní rodinou a snahou o jeho návrat. V této situaci je nutná účast zástupce organizace podporující pěstounskou rodinu. (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 19-20)

Existují i situace, kdy problémy v rodině jsou velmi závažného charakteru a sanování v daném případě ztrácí své opodstatnění. Bechyňová a Konvičková uvádí situace, kdy sanace rodiny není vhodným řešením pro dítě:

- Dítě je obětí zvláště krutého zacházení ze strany rodičů, odborníci nedoporučují kontakt dítěte s rodinou.
- U rodičů nebyla prokázána žádná citová vazba k dítěti.
- Rodiče jsou závislí na alkoholu, jiných návykových látkách a odmítají léčbu závislosti.

- Rodiče trpí duševním, psychiatrickým onemocněním a odmítají spolupráci s lékaři.
- Rodiče byli částečně zbaveni způsobilosti k právním úkonům a neprojevují snahu o spolupráci s jejich opatrovníkem.

3.3.2 Klienti a právní rámec sanace rodiny

„Klientem sanace je celá rodina jako interakční systém ohrožený špatnou sociální situací izolovaností, zvýšenou mírou stresu, frustrací rodičů i jejich výchovnou nezkušeností, která má přímý dopad na prospívání dítěte.“ (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 51) Pokud se sociálně ohrožená rodina má stát bezpečným a stabilním místem, zejména pro své děti, potřebuje podporu. Sanace je jedním z nástrojů pomoci v případě zanedbávání dítěte. Pro sanaci je důležitý její časný zásah. Odborníci musí včas rozpoznat riziko ohrožení v rodině a vhodnou komunikací nabídnout rodičům pomoc na stabilizaci situace v rodině. (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 51) Postoj pracovníka, který nabízí rodině pomoc, je klíčový z hlediska uskutečnitelnosti změn. Pracovník musí sám změně věřit, jeho důvěra ve schopnosti rodiny změnit se je důležitá pro posílení víry ve vlastní schopnosti rodiny. Sociálně ohrožené rodiny si často generačně předávají nedůvěru v možnosti pomoci a podpory z okolí. Je to dáno následujícími faktory, jako například nízký společenský status, vnímání sebe jako outsidera společnosti, nepříznivé bytové podmínky, nízký příjem rodiny, nezaměstnanost a ostatní. K velmi častým projevům patří špatné komunikační dovednosti rodičů, agresivita jejich projevu s vidinou snadnějšího získání úspěchu. Zhodnocení situace dítěte v rodině vychází ze znalostí rodiny a její fungování.

3.3.2.1 Oblasti fungování rodiny

V oblasti fungování rodiny se posuzují následující oblasti: **Péče o děti**, která je jedním ze základních cílů sanace. Většina rodičů reaguje na zásah do výchovy svých dětí podrážděně, vidí v něm vlastní selhání. Čím dříve je matce po narození dítěte nabídnuta podpora v péči o dítě, tím větší je šance na přijetí a naučení adekvátního rodičovského chování. Rodiče by měli být schopni odhadnout rizika, které mohou dítě v určitém věku ohrozit, Musí nad dětmi vykonávat stálý **dohled**, musí umět posoudit, v jakém věku a jaké situaci je možno dítě nechat samo bez dohledu. Dále mít přehled o přátelích svého dítěte, vysvětlit mu rizikovost určitých situací. Další schopností je dbát na správnou **výživu**, podávat dítěti pravidelnou, zdravou stravu vhodnou pro jeho věk, případně s určitým omezením na doporučení lékaře. Je třeba brát ohled na ekonomickou situaci rodiny a na

kulturní tradice. U oblečení a hygieny se posuzuje pravidelnost a kvalita hygieny, hygienické návyky v rodině, vhodnost oblékání vzhledem k období, vhodná velikost oblečení. I zde je nutné nahlížet na ekonomickou situaci rodiny. Další důležitou oblastí je **péče o fyzické zdraví**, kdy hraje důležitou roli všímavost rodičů k chování dítěte, zajištění pravidelné preventivní péče, dodržování doporučení a rad lékaře. **Péče o psychické zdraví** má ukázat, zda rodiče adekvátně reagují na chování dítěte, zda projevují zájem o dítě, o jeho radosti, starosti, zda umí rozdělit pozornost mezi sourozence. Zde se pozoruje interakce dítě-rodič. Poslední oblastí je péče o rozvoj osobnosti dítěte a jeho vzdělávání. Důležitou roli zde hraje komunikace rodičů s dítětem, sociální chování dítěte, přístup rodičů ke škole, schopnost podpořit dítě při výukových nedostatcích, dále zájem rodičů o volný čas dítěte. (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 58-60)

3.3.3 Právní rámec sanace rodiny

Účinně sanovat nemůže žádná instituce sama. Je sestaven multidisciplinární tým sanace rodiny s koordinátorem. Členy týmu tvoří pracovník sociálně-právní ochrany dětí, pracovník centra pro sanaci rodiny, pracovník zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo pro děti vyžadující okamžitou pomoc, případně další odborníci-psycholog, učitel, speciální pedagog, lékař, soudce. Tým pracuje na základě předem stanovených pravidel, se kterými je seznámena i rodina. S pravidly souhlasí všichni zúčastnění a také jsou všemi dodržována. (Bechyňová a Konvičková, 2011, s. 18) Právní rámec, ve kterém se pracovníci při sanaci rodiny pohybují, je v souladu s následujícími zákony:

- zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně- právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, kde jsou v §65 obsaženy Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. (Bechyňová, 2011, s. 31)

Vzpomeňme i Nový občanský zákoník 2014 - zákon č. 89/2012 Sb., jehož součástí je nově Rodinné právo. Zákon definuje manželství, povinnosti a práva manželů, poměry mezi rodiči a dítětem, rodičovskou zodpovědnost. K rodině se vztahuje i osvojení, poručnictví a opatrovnictví. (Nový občanský zákoník 2014)

V České republice najdeme mnoho organizací zabývajících se sociální prací s rodinami. Jmenujme tři instituce, kde je součástí poskytovaných služeb sanace rodiny: Orgán

sociálně-právní ochrany dětí, Fond ohrožených dětí a STŘEP-České centrum pro sanaci rodiny.

K dosažení lepších a kvalitnějších výsledků při sanaci rodiny by bylo dle Bechyňové (2011, s. 32) na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností potřeba navýšení počtu sociálních pracovníků určených pro práci s rodinou. Platí zde heslo: kvalita končí kvantitou. Dobrou zprávou je vznik nových nestátních neziskových organizací, případně i obecních organizací poskytujících aktivizační služby pro rodiny, které jsou nástrojem sanace. Tyto organizace vznikají v souvislosti se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, díky dotačním podmínkám MPSV a novým trendem komunitního plánování na úrovni obcí.

4 AZYLOVÉ DOMY PRO ŽENY A MATKY S DĚTMI

Úvodem si budeme definovat pojem azylant a azylový dům. Dále uvedeme kategorizaci azylových domů a další zařízení pro osoby v nouzi ve Zlínském kraji. V závěru se vzhledem k tématu naší práce zaměříme na azylový dům pro matky s dětmi.

Matoušek (2003, s. 31) definuje azyl jako „útočiště, útulek.“ Slovo azyl má spojitost s uprchlíky ve smyslu významu práva na ochranu cizímu státnímu příslušníkovi stíhaného z politických či rasových důvodů. Termín má v současné západní sociální práci také konotaci „ústavní zařízení“, ve smyslu tradiční velké, kamenné instituce, v nichž jsou neosobním způsobem zaopatřovány stovky klientů. Daný obraz odpovídá institucím založeným v 19. stol. Potřeba útulků nevymizela ani v bohatých zemích s rozvinutým systémem sociálních služeb. Zajistit ubytování a stravování bude vždy nutné pro určitou skupinu lidí, jejich existence bez této pomoci není možná. (Matoušek, 2003, s. 32)

Azylový dům Matoušek definuje jako „ubytovací zařízení pro osoby bez přístřeší, jež by těm klientům, kteří jsou pro změnu životního stylu motivováni, mělo umožnit integraci do společnosti. (Matoušek, 2003, s. 32) Štěchová (2008, s. 17) je vnímá jako instituce, které poskytují „ubytování osobám, které se ocitly v obtížné sociální situaci a nejsou schopny ji sami řešit.“ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, azylové domy charakterizuje jako domy poskytující pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení, což zahrnuje následující základní činnosti: poskytnutí stravy či pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. (Česko, 2006) Velmi častým modelem je kombinace několika institucí zároveň, což zajišťuje poskytnutí komplexní pomoci osobám bez přístřeší.

Azylové domy u nás začaly vznikat počátkem roku 1990. Zakládaly je obce, státní instituce a nestátní organizace. Sdružení azylových domů vzniklo z iniciativy několika lidí, kteří si uvědomovali závažnost situace osob bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení. Členy tohoto sdružení jsou jednotlivé azylové domy z celé republiky. Jedná se o azylové domy pro muže, ženy, matky s dětmi, seniory a domy na půl cesty. Do sdružení je přijat pouze azylový dům splňující kritéria kvality v oblasti poskytování služeb.

Podle databáze poskytovatelů služeb osobám v nouzi se ve Zlínském kraji nachází celkem čtrnáct azylových domů, z nichž je jedno azylové bydlení, pět nocleháren, shodný počet nízkoprahových denních center a devět domů na půli cesty. Podíváme-li se na

azylové domy, v okrese Kroměříž máme jeden určený pro muže, jeden pro matky s dětmi. V okrese Vsetín se nachází dva azylové domy pro muže a jeden pro matky s dětmi. Ve Valašském Meziříčí se nachází azylový dům pro muže. Ve Zlíně a Otrokovicích máme shodně po jednom azylovém domě pro muže a jednom určeném pro matky s dětmi. V okrese Uherské Hradiště se nachází jeden azylový dům pro muže, dva pro matky s dětmi a jedno azylové bydlení určené pro muže, ženy a páry. Podíváme-li se na cílovou skupinu azylových domů, jedná se buď o muže nebo matky s dětmi. Z tohoto důvodu dochází při vyhledání sociální služby ve většině případů k rozdělení rodiny jako celku, které má negativní vliv na děti, ale i na vzájemné vztahy partnerů. Pouze jediné zařízení ve Zlínském kraji, které se nachází v Uherském Hradišti má zaměření cílové skupinu na ženy, matky s dětmi a muže, tedy celou rodinu.

Tabulka č. 2 - Azylové domy ve Zlínském kraji

Cílová skupina	Muži	Matky s dětmi	Muži a ženy, děti
Kroměříž	1	1	
Uherské Hradiště	1	1	1
Uherský Brod		1	
Vsetín	2	1	
Valašské Meziříčí	1		
Zlín	1	1	
Otrokovice	1	1	

Zdroj: Sdružení azylových domů v ČR 2014

Vzhledem k zaměření naší bakalářské práce se nyní budeme věnovat azylovému domu pro matky s dětmi.

4.1 AZYLOVÝ DŮM PRO MATKY S DĚTMI

Dle Matouška (2003, s. 33) je azylový dům pro matky s dětmi „zařízení pro ubytování matek s dětmi, které se dostaly do tak nepříznivé situace, že by bez náhradního ubytování nebyly schopny vychovávat svoje dítě.“ Zařízení toho typu poskytuje matce samostatnou

místnost s kuchyňským koutem, pomoc a podporu při výchově dětí, poradenství a terapeutické programy. Nejčastějším zřizovatelem je církev, obce a orgány státu. (Matoušek, 2003, s. 33)

Azylové domy pro matky s dětmi poskytují základní činnosti vymezené zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Mezi základní činnosti patří poskytnutí ubytování, pomoc při zajištění stravy, pomoc při uplatnění práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Podíváme-li se na poslání azylových domů pro matky s dětmi ve Zlínském kraji, shodně nalezneme snahu pomoci ženám, matkám s dětmi překonat nepříznivou životní situaci spojenou se ztrátou bydlení, podpořit je v soběstačnosti, nezávislosti, aktivitě, využití vlastních sil. Délka poskytování sociální služby je ve většině případů nejdéle po dobu jednoho kalendářního roku. S klientkami se uzavírá smlouva o poskytování služby, délku platnosti stanovuje sociální pracovník. V praxi se smlouva zpravidla uzavírá na dva až tři měsíce. Smlouvu lze prodlužovat maximálně po dobu jednoho kalendářního roku. O prodloužení platnosti smlouvy musí klientka vždy s předstihem požádat písemně.

4.2 Cíle azylových domů pro matky s dětmi ve Zlínském kraji

K cílům azylových domů pro matky s dětmi ve Zlínském kraji shodně patří:

- Poskytnutí přechodného ubytování a pomoc při nalezení následného ubytování.
- Zabezpečení základních životních potřeb.
- Zajištění sociální a ekonomické stabilizace rodiny odpovídající její aktuální situaci.
- Poskytnutí individuální podpory pro využití vlastních možností a schopností při péči o sebe, děti a domácnost.
- Zvýšení znalostí klientek o svých zákonných právech a povinnostech.
- Zajištění psychické stability.
- Postupné zvyšování samostatnosti a nezávislosti na dané službě.
- Preventivní funkce – pomoc snižovat výskyt nežádoucích společenských jevů.
- Azylové ubytování s maximální délkou pobytu 1 rok.
- Ubytování pro osoby v krizi na dobu zpravidla přesahující 14 dnů.
- Utajený pobyt. (sdružení azylových domů v ČR, 2014)

Cílovou skupinu azylového domu pro matky s dětmi tvoří matky s nezaopatřenými dětmi, samotné ženy, těhotné ženy v krizové situaci spojené se ztrátou bydlení, oběti

domácího násilí- samotné ženy, těhotné ženy, matky s nezaopatřenými dětmi, oběti s obchodováním s lidmi, osoby žijící v bytových podmínkách ohrožujících život, klientky dětského domova, které dosáhly zletilosti a nemají možnost jiného ubytování. Jeden azylový dům pro matky s dětmi ve Zlínském kraji nabízí ubytování i otcům s nezletilými a nezaopatřenými dětmi. Negativní cílovou skupinou jsou ženy zbavené právní způsobilosti, ženy a matky s dětmi v akutní fázi psychiatrického onemocnění nebo závislosti, ženy důchodového věku, které nejsou schopny vlastní péče. (sdružení azylových domů v ČR, 2014)

4.3 Principy poskytování služby

Azylové domy pro matky s dětmi dodržují principy poskytování služby, které jsou v zařízení Zlínského kraje shodné:

Princip **respektu k uživateli**, kdy uživatel je chápán jako jedinečná bytost, jejichž názory, hodnoty, přání jsou respektovány. Princip **individuálního přístupu**, služba klade důraz na jedinečnost každého uživatele, na jeho potřeby a cíle. Princip **rovnoprávnosti**, kdy je uplatňován antidiskriminační přístup bez ohledu na etniku, národnost, vzdělání, věk. Princip **přímé komunikace**, kdy sociální pracovníce uplatňují ve vztahu k uživateli přímou komunikaci, která představuje jasnou, nezastíranou komunikaci o podnětech, které mohou mít negativní vliv na řešení dané situace. Dále princip **nestrannosti** a nezájatosti a profesionálního přístupu ze strany všech zaměstnanců. Princip **aktivizace** a motivace formou aktivizačních programů vede klienta k samostatnosti, aby převzal sám zodpovědnost za své jednání a způsob řešení své situace. Princip **dobrovolnosti**, kdy klient sám aktivně pracuje na změně své životní situace. **Chyba je součástí výkonu**-každý člověk má právo na omyl. Sociální pracovník respektuje toleranci k omylu. Princip **kooperace**, týmové spolupráce s dalšími organizacemi. Většina zařízení má pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí dle zákona č. 359/1999 Sb. (sdružení azylových domů, 2014)

Důležitým úkonem u daného typu zařízení je:

- registrace u Úřadu pro ochranu osobních údajů, neboť sociální pracovníce od klientů získávají mnoho osobních a citlivých údajů, které jsou potřebné k odvedení jejich kvalitní práce s klientem. Všichni zaměstnanci či stážisti jsou povinni zachovat mlčenlivost.

4.3.1 Zařízení pro osoby v nouzi ve Zlínském kraji

Závěrem si stručně definujeme jednotlivá zařízení pro osoby v nouzi ve Zlínském kraji, které bývají často také součástí azylových domů. Patří sem nízkoprahová denní centra, dům na půli cesty a noclehárny. Pro přehlednění jsme vytvořili tabulky s jednotlivými zařízeními, které jsou součástí přílohy.

- **Nízkoprahová denní centra-** zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách a příslušných vyhlášek, definuje jako ambulantní, popřípadě terénní služby pro osoby bez přístřeší. Mezi základní činnosti patří pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy. Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. (Česko, 2006) Dané zařízení je určeno pro muže, ženy, kteří nevyužívají pobytových sociálních služeb, například azylového domu.
- **Dům na půli cesty-**zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a příslušných vyhlášek, definuje jako zařízení poskytující pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení plnoletosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob. Mezi základní činnosti patří poskytování ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutická činnost a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. (Česko, 2006)
- **Noclehárna-**podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a příslušných vyhlášek, je definována jako ambulantní služba, jejichž posláním je poskytnout možnost přenocování, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu lidem, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci, způsobené nebo přímo související se ztrátou bydlení. Hlavní snahou je snížení sociálních a zdravotních rizik plynoucích z života na ulici. (Česko, 2006)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části práce jsme se věnovali pojmům, které úzce souvisí s problematikou práce, sociálními a ekonomickými dopady na životy klientek azylového domu pro matky s dětmi. Definovali jsme pojem rodina, zabývali se poruchami funkcí rodiny, sociálními a ekonomickými dopady na klienta a sociální práci s rodinou. V poslední kapitole jsme se zaměřili na azylové domy pro ženy a matky s dětmi a principy poskytování služby. V následující části práce se budeme věnovat vymezení výzkumného problému, výzkumných otázek a cílů výzkumu. V závěru analýze a interpretaci dat.

5.1 Vymezení výzkumného problému

V bakalářské práci se zaměřujeme na problematiku žen – matek s dětmi, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci a byly nuceny vyhledat pomoc azylového domu pro matky s dětmi, aby překlenuly nepříznivou životní situaci spojenou se ztrátou bydlení. Danou problematiku považujeme za hodnou šetření, jelikož v obdobné situaci se může ocitnout kdokoli z nás. Bylo provedeno značné množství výzkumů zaměřené na problematiku bezdomovectví u mužů, neboť tato cílová skupina je otevřenější, přístupnější, jejich bezdomovectví má viditelnější podobu. Problematiku žen bez domova můžeme označit jako „skrytou“. Ženy častěji využívají pomoci rodiny, přátel, ztrátu bydlení před okolím tají. Z důvodu utajenosti ztráty bydlení je problematické provádět u žen dané výzkumné šetření. S publikací zaměřenou pouze na problematiku žen s dětmi v azylových domech jsme se nesešli. O daném tématu se zmiňují pouze sborníky vydané z konferencí konaných například Charitou ČR nebo občanským sdružením, například ROSA.

Důvodem zvolení tématu bakalářské práce je obeznámit veřejnost s problematikou matek s dětmi azylového domu pro matky s dětmi a dosáhnout změny v úsudku veřejnosti na zmiňované uživatelské služby. K realizaci výzkumu zvolíme metodu kvalitativního výzkumu. Uskutečníme polostrukturované rozhovory se všemi klientkami vybraného azylového domu pro matky s dětmi ve Zlínském kraji. Dalším nástrojem k získávání informací o klientkách je analýza dokumentů, do kterých jsme měli možnost nahlédnout v rámci vykonání odborné praxe v daném zařízení a budeme je moci prostudovat i před uskutečněním rozhovorů. V závěru práce interpretujeme a následně metodou kódování vyhodnotíme shromážděná data

5.2 Vymezení výzkumných otázek a cílů

Téma práce je zaměřeno na „Sociální a ekonomické dopady na životy klientek azylového domu pro matky s dětmi“, proto jsme jako hlavní cíl praktické části vymezili následující: *cílem výzkumu je zjistit hlavní příčiny/ okolnosti, které přiměly klientky azylového domu pro matky s dětmi vyhledat danou sociální službu.*

Se stanovením cíle souvisí hledání odpovědi na hlavní výzkumnou otázku. Hlavní výzkumná otázka pro předkládanou práci zní:

„Jakým způsobem ovlivnily sociální a ekonomické faktory životy žen pobývajících v azylovém domě pro matky s dětmi“?

K získání odpovědi na hlavní výzkumnou otázku nám pomohou dospět dílčí výzkumné otázky, kterých je celkem pět:

1 DVO Jaká byla životní situace klientek azylového domu pro matky s dětmi v období před vyhledáním sociální služby?

2 DVO Jakým způsobem ovlivnila sociální situace životy klientek azylového domu pro matky s dětmi?

3 DVO Jakým způsobem ovlivnila ekonomická situace životy klientek azylového domu pro matky s dětmi?

4 DVO Jakým způsobem přispívá pobyt v azylovém domě ke zlepšení životní situace jeho klientek?

5 DVO Co klientky azylového domu pro matky s dětmi očekávají do budoucna?

5.3 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výběr vzorku u kvalitativního výzkumu je záměrný s ohledem na náš výzkumný problém a výzkumné otázky. Při kvalitativním výzkumu uplatňujeme pravidlo graduální konstrukce vzorku, kdy badatel sbírá nové údaje až do úplného nasycení. Výjimku tvoří metoda kompletního sběru, kdy do vzorku zahrneme osoby z uzavřené skupiny ochotné spolupracovat. (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 72-74)

Protože je cílem výzkumu zjistit hlavní příčiny/okolnosti, které přiměly klientky azylového domu pro matky s dětmi vyhledat danou sociální službu, výzkumný vzorek tvoří všechny klientky vybraného azylového domu pro matky s dětmi ve Zlínském kraji.

Všechny klientky s provedením rozhovorů souhlasily a vyslovily v úvodní fázi rozhovoru svůj souhlas s nahráváním a poskytnutím rozhovoru pro účely zpracování praktické části této práce. Dále byly předem ujistišeny o anonymitě při citování částí rozhovorů v praktické části práce. Rozhovory byly provedeny v lednu 2014 v daném azylovém domě pro matky s dětmi.

5.4 Technika sběru dat

Metodou sběru dat se stal polostrukturovaný rozhovor. Klientky byly předem seznámeny s tématem BP a vyslovily svůj souhlas s nahráváním a poskytnutím rozhovoru pro účely zpracování praktické části této práce. Dále byly informovány o možnosti rozhovor ukončit v jakékoli jeho fázi. Rozhovory probíhaly ve společenské místnosti azylového domu pro matky s dětmi, u jedné klientky v bytové jednotce klientky- bylo tak učiněno na přání klientky. Děti byly ve většině případů při dotazování přítomny. Při rozhovorech byl použit MP3 přehrávač, který průběh celého rozhovoru zaznamenával, aby mohl být následně doslovně přepsán. Záměrem bylo použít MP3 přehrávač z důvodu jeho malých rozměrů, aby rozhovor probíhal na co nejpřirozenější bázi. V průběhu dotazování byla využita i technika pozorování, která nám odhalila neverbální projevy komunikace, ke kterým patří citové projevy, odhalení momentálního psychického či fyzického stavu. Neverbální projevy nám napomáhaly v průběhu celého rozhovoru a při kladení navazujících otázek.

Dalším nástrojem získávání informací byla analýza dokumentů, což jsou „data, která vznikla v minulosti, byla pořízena někým jiným než výzkumníkem a pro jiný účel, než jaký má aktuální význam.“(Hendel,2005, s. 204) Během odborné praxe vykonávané v daném azylovém domě, byla možnost seznámit se s písemnou dokumentací klientek. Dokumenty nám byly opět poskytnuty i před uskutečněním rozhovorů. Součástí praktické části jsou i kazuistiky klientek azylového domu pro matky s dětmi.

6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

Cílem této kapitoly je interpretovat a vyhodnotit data. V úvodu jsme pro lepší přehled zaznamenaly základní údaje o každé klientce a uvedli stručnou kazuistiku klientek, se kterými byl zrealizován rozhovor. Tyto údaje byly získány ze spisové dokumentace klientek.

Tabulka č. 3 - Klientky azylového domu pro matky s dětmi

Klientka A	Pohlaví	Žena
	Věk	30 let
	Děti / věk	Syn, 6 let
	Délka pobytu v azylovém domě	4 měsíce
	Vztah klientky s biologickým otcem dětí	V kontaktu
Klientka B	Pohlaví	Žena
	Věk	21 let
	Děti / věk	Syn, 2 roky
	Délka pobytu v azylovém domě	4 měsíce
	Vztah klientky s biologickým otcem dětí	Nejsou v kontaktu
Klientka C	Pohlaví	Žena
	Věk	33 let
	Děti / věk	Syn, 12 let, dcera 8 let
		Dcera 5 měsíců
	Délka pobytu v azylovém domě	5 měsíců
	Vztah klientky s biologickým otcem dětí	Nejsou v kontaktu

		V kontaktu
Klientka D	Pohlaví	Žena
	Věk	42 let
	Děti / věk	Dcera 22 let
		Dcery 14 let - dvojčata
	Délka pobytu v azylovém domě	4 měsíce
	Vztah klientky s biologickým otcem dětí	Nejsou v kontaktu
		V kontaktu
Klientka E	Pohlaví	Žena
	Věk	23 let
	Děti / věk	Dcera 3 roky, dcera 4 roky
	Délka pobytu v azylovém domě	3 měsíce
	Vztah klientky s biologickým otcem	V kontaktu

Zdroj: spisová dokumentace

6.1 Kazuistiky klientek azylového domu pro matky s dětmi

6.1.1 Klientka A

Paní 30 let, popisuje dětství jako idylické, kvůli velké pracovní vytíženosti se o klientku převážně starala její babička, se kterou měla velmi hezký vztah. Později se rodiče rozvedli, péče byla nadále v rukou babičky. Klientka nedostudovala učební obor, chtěla si vydělávat peníze co nejdříve. V současné době se paní nepravidelně stýká pouze s matkou, která ji pomáhá s péčí o syna. Otec klientky má novou rodinu, nestýkají se spolu. Paní žila s druhem v bytě po babičce. Vychovávali syna, kterému je nyní šest let. Druh klientky přišel o práci, rodině narůstaly dluhy. Paní byla v té době na RD, příjem měla malý. Druh začal hrát na automatech, začal pít alkohol. Rodina si půjčovala peníze, dluhy rostly. Asi

po dvou letech byli nuceni se vystěhovat z bytu. Útočiště našli u matky druhá. Kvůli častým neshodám se odstěhovali k přítelkyni klientky. Přítel stále holdoval alkoholu, choval se agresivně. Kvůli agresivitě druhá byla rodina nucena se vystěhovat. Po dohodě se mohla klientka se synem vrátit do bytu. Později přítelkyně zjistila, že je těhotná. Potřebovala uvolnit byt, aby zde mohla vychovávat své dítě. Pomohla klientce najít náhradní ubytování pro ni a jejího syna v azylovém domě pro matky s dětmi. Druh se o syna nestará, jeho zájem je téměř nulový. Klientce zavolá pouze, když potřebuje půjčit peníze. Přesto klientka věří ve zlepšení vztahu a jejím přáním je, aby rodina žila opět dohromady.

6.1.2 Klientka B

Paní – 21 let, pochází z rozvedené rodiny. Rodiče se rozvedli kolem třetího roku, od jejich deseti let žil v domácnosti nový partner matky, za kterého se později matka provdala. Paní vyrůstala v rodině také s o rok mladším bratrem. Vztahy a život v jejich rodině označuje za běžný, v současné době jsou všichni v kontaktu, rodiče paní podporují také materiálně. Otec paní žije mimo Zlín, kontakt na sebe sice mají, ale jeho přítomnost nevyhledává. Po ukončení ZŠ nastoupila paní na SŠ, krátce po nástupu ji změnila. Ale ani tuto školu nedokončila. Důvodem byly neshody s vyučujícími. Od patnácti let si přivydělávala nejrůznějšími brigádami, přispívala na chod domácnosti. V devatenácti letech během těhotenství se od matky odstěhovala do podnájmu. Po čtyřech měsících byla nucena byt opustit, důvodem bylo přání pronajímatelky do bytu umístit svého syna. Paní vyzkoušela další dva podnájmy, jednalo se ale o krátké pobyty. Poslední byl ukončen z toho důvodu, že pláč syna rušil jiné podnajímníky. Protože paní neměla kam jít, podala si žádost do azylového domu, kam se v říjnu nastěhovala. Otec Samuela si nepřál jeho narození, o svého syna neprojevoval ani neprojevuje žádný zájem. V rodném listě otec není uveden z obavy záměrných komplikací ze strany otce. Se sestrou otce Samuela je paní v kontaktu a stýkají se spolu. Paní má velké dluhy, které splácí postupně.

6.1.3 Klientka C

Paní – 33 let, vyrůstala v úplné rodině, i když otec byl nevlastní. Klientka měla staršího bratra a tři nevlastní sourozence, se kterými nikdy nebyla v kontaktu. Pouze ví o jejich existenci. Dětství popisuje jako obyčejné, má krásné vzpomínky, i špatné, ale nic závažného. Globálně se vyjadřuje o dětství pozitivně. Vystudovala květinářskou školu. Učila se dobře, obor ji bavil. Později si našla přítele, měla s ním dvě děti, staršímu klukovi

je 12, mladší dceři je 8. Společně vyrůstali v klientčině rodině, i se starším bratrem. Všichni vyrůstali v jednom bytě. Když byl dceři rok, přítel od rodiny odešel. Od té doby o něm klientka nemá žádné zprávy, výživné na děti neplatí. Klientka žila dál s dětmi v bytě se svoji rodinou. Později si našla přítele, se kterým se odstěhovala do Slušovic. Odešli zde za prací. O děti klientky se starala její matka, které byly děti později svěřeny do péče. Klientka ve Slušovicích stálou práci nenašla. Přítel o práci v lednu 2013 přišel. Pár bydlel na ubytovně. Kvůli malým výdělkům neměli peníze na placení ubytovny. Odstěhovali se ke známému klientky, který jim pronajal pokoj. V létě klientka zjistila, že je těhotná. S přítelem plánovali společnou budoucnost. Za čtyři měsíce přítel odchází zpátky ke své rodině. Klientka zůstává v pronajatém bytě. Potýká se s finančními problémy. Je bez stálého příjmu, bez dávek státní sociální podpory. Je nucena žebrať a krást. V pozdějším stupni těhotenství svou špatnou finanční situaci řeší předstíráním komplikací v těhotenství. Zajišťuje si pobyt v nemocnici, kde získá stravu, péči. Se sociální pracovníci v nemocnici odmítá řešit svoji špatnou životní situaci. Krátce před porodem přistupuje na ubytování v azylovém domě pro matky s dětmi. Nyní má paní holčičku ve věku pět měsíců, na kterou jí přítel alimenty neplatí. Důvodem je špatná finanční situace přítele. Klientka věří ve společnou budoucnost rodiny i se svými dvěma staršími dětmi

6.1.4 Klientka D

Paní – 42 let, je podruhé vdaná, se současným manželem má neshody kvůli financím. Paní měla s manželem také neshody ohledně výchovy dětí, kdy jí manžel vyčítal, jak paní dcery vychovává. Paní je rozhodnuta, že se již k manželovi nevrátí. Zvažuje i rozvod s ohledem na dluhy ve společném jmění manželů. Paní má tři děti z prvního manželství, dvojčata jsou v současné době v její péči, navštěvují ZŠ, jedna osmou, druhá devátou třídu. Matka uvádí, že s nimi žádné výrazné problémy nemá. S vlastním otcem se dcery nestýkají, nejsou s otcem ani nějak v kontaktu. Otec na dcery neplatí výživné asi osm let. Starší dcera je již zletilá, žije s přítelem. Se starší dcerou je klientka v kontaktu. Paní má sestru a bratra, se kterými má momentálně špatné vztahy. Paní uvádí špatné vztahy se svou celou vlastní rodinou. A to především kvůli dluhům. V současné době nemá paní zájem vztahy s příbuznými urovnat.

6.1.5 Klientka E

Paní – 23 let, vyrůstala v úplné rodině. Dětství běžné, bez vážných konfliktů. Má staršího bratra a mladší sestru. Vystudovala podnikatelskou školu. Paní je vdaná, má dvě

dcery 3 a 4 roky. Se svým manželem bydlela v pronájmu 3 plus 1. Její rodina byla proti, aby žila se svým manželem. Nabízeli jim bydlení u nich v rodinném domě. Manžel její rodinu také neměl rád, tak nabídku odmítli. Když přišel manžel o práci, paní byla dlouhodobě nezaměstnaná. Nastaly finanční problémy. Její rodina se k ní obrátila zády, nechtěla jí pomoci, protože už jí jednou pomoc nabízeli. Paní nezbylo jiné řešení, než odejít s dětmi do azylového domu. Její manžel je stále bez práce a bydlí různě po známých. O děti zájem má, chce si je brát na víkendy. Problém nastává v nestálosti jeho bydlení. Proto si děti bere nepravidelně dle svých možností. Finančně je na tom špatně, alimenty neplatí.

6.2 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V poslední části naší práce budeme interpretovat data, které jsme svým kvalitativním výzkumem získali. Poznatky budou tvořit základ pro náš výzkum. Kapitola bude tvořena ze dvou částí, výsledků kódování a interpretace dat.

6.2.1 Metoda analýzy dat

Po doslovné transkripci rozhovorů jsme data následně vyhodnocovali prostřednictvím metody kódování. V rozhovoru je kódování označeno pomocí pěti barev, které symbolizují následující kategorii:

- **zelená barva**- životní situace klientek
- **červená barva**- sociální situace klientek,
- **modrá barva**- ekonomická situace klientek,
- **žlutá barva**- význam pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi
- **fialová barva**- budoucnost klientek.

6.3 ŽIVOTNÍ SITUACE KLIENTEK

Dílčí výzkumná otázka č. 1 pro danou kategorii je formulována následovně: *Jaká byla životní situace klientek azylového domu pro matky s dětmi v období před vyhledáním sociální služby?* V přílohách je označena následující barvou, která charakterizuje **životní situace klientek** a je tvořena následujícími kódy: dětství, rodinné poměry, vztahy, děti, biologický otec a příčiny.

První výzkumná otázka je zaměřena na jednotlivé fáze života klientek před vyhledáním sociální služby. Výzkumná otázka je považována za jednu z nejdůležitějších otázek celého

výzkumu, jelikož je zaměřena také na příčiny / okolnosti, které přivedly klientky do azylového domu pro matky s dětmi.

Na otázku týkající se dětství klientek respondentky odpovídaly výstižně: respondentka A uvedla, že dětství bylo „idyllické“, respondentka D ho charakterizovala jako „normální“. Téměř ke stejné odpovědi dospěly respondentky C a E, které dětství popsaly jako „normální“ a „běžné“. Pouze respondentka B se při vzpomínkách na své dětství rozplakala a nedokázala ho nijak pojmenovat.

Co se týká rodinných poměrů, respondentka A uvedla: „rodiče kvůli podnikání nebyli doma, tak se o mě starala babička“ V období puberty se rodiče rozvedli a respondentka náročné období překonala díky babičce, která ji „uklidňovala“. Respondentka vyrůstala v panelákovém bytě a sourozence nemá. Respondentka C má staršího bratra, nevlastního otce a dva nevlastní sourozence. Jak uvedla: „otčím je v pohodě, on nic neřeší“. Její matka je velmi dominantní, respondentka „s ní moc nevyhází“. Rodina žila také v panelovém bytě. Respondentky D a E se shodují, že vyrůstaly s rodiči v rodinném domku. Obě také uvedly, že rodiče spolu „dobře vycházeli“ a „rozuměli si“. Respondentka E má bratra a sestru, bez sourozenců je respondentka D. Velmi stroze odpověděla respondentka B, která pochází z „jedna plus jedničky“ a má „jednoho sourozence“. Poměry v rodině byly dle respondentky „dobré, často jsme se stýkali“.

Zajímavé byly odpovědi na otázku týkající se vztahu s biologickým otcem jejich dětí. Čtyři respondentky shodně odpověděly, že se biologický otec na výchově a péči o jejich děti „nepodílí“. Pouze respondentka E uvedla, že si s biologickým otcem „rozumí, i když nás opustil“. Dále dodala: „o mé děti se moc nestará, ale snaží si je brát občas na víkend“. Respondentka A má šestiletého syna, o otci svého dítěte říká: „je to gambler a alkoholik, je závislý na automatech. Synovi vlastně nemá co předat“. Respondentka C se o vztahu s biologickým otcem vyjádřila následovně: „s otcem mých starších dětí není žádný. Zmizel nám ze života“. Respondentka D o otci svých dětí uvedla: „nic o něm vědět nechci, nestýkáme se“. Tazatelka B, která je maminkou dvouletého chlapce o vztahu s úsměvem odpověděla: „hodně špatný“.

Co se týká příčin / okolností, které přivedly klientky do azylového domu pro matky s dětmi, získali jsme následující údaje:

Pro zpřehlednění sestavíme v bodech dílčí příčiny, které zasáhly do života klientek před vyhledáním sociální služby.

Respondentka A:

1. Přítel respondentky propuštěn ze zaměstnání.
2. Respondentka je na RD, její příjem je malý.
3. Rodina se potýká s nedostatkem financí, následkem je nárůst dluhů.
4. Chybí peníze na placení nájmu, výsledkem je vystěhování z bytu.
5. Rodina nalézá pomoc u přítelkyně, nachází nové ubytování pro celou rodinu.
6. Přítel propadá alkoholu, následkem je nárůst agresivity vůči okolí.
7. Přítelkyně reaguje na nevhodné chování přítele, rodina se musí vystěhovat.
8. Respondentka má povoleno vrátit se se synem do bytu přítelkyně.
9. Přítelkyně zjišťuje, že je těhotná, je nutné najít nové bydlení pro respondentku a jejího syna.
10. Respondentka s dítětem nachází nové ubytování v azylovém domě pro matky s dětmi.

Respondentka B:

1. Respondentka je na MD, samoživitelka, bez přítele.
2. Respondentka se potýká s nedostatkem financí, hledání ubytování pro sebe a syna.
3. Hledání je neúspěšné, chybí finanční prostředky na složení kauce k získání pronájmu.
4. Rodina respondentce nemůže pomoc, důvodem jsou malé bytové prostory.
5. Respondentka nachází ubytování v azylovém domě pro matky s dětmi.

Respondentka C:

1. Respondentka s přítelem žijí na ubytovně, oba mají nepravidelný příjem.
2. Chybí prostředky na placení nájmu, výsledkem je vystěhování z ubytovny.
3. Oba nalézají náhradní ubytování v podobě pronájmu pokoje.
4. Respondentka zjišťuje, že je těhotná, následuje plánování společné budoucnosti.
5. Přítel odchází zpět ke své rodině.
6. Respondentka se ocitá ve špatné finanční situaci.
7. Špatnou finanční situaci respondentka řeší častým pobytem v nemocnici, zde nalézá pomoc u sociální pracovnice.
8. Respondentka odchází do azylového domu pro matky s dětmi, krátce poté porodí.

Respondentka D:

1. Přítel zjišťuje pravdu o falešném otcovství dcer, následně propadá alkoholu.
2. Respondentka má obavy z chování přítele, s dětmi odchází do azylového domu pro matky s dětmi.

Respondentka E:

1. Manžel respondentky přišel o práci, rodina má finanční problémy.
2. Respondentka je na RD, její příjem je malý.
3. Chybí prostředky na placení nájmu.
4. Rodina žádá blízké o pomoc s náhradním ubytováním, pomoc nenalézá.
5. Respondentka s dětmi odchází do azylového domu pro matky s dětmi.

Jak vyplývá z následujícího souhrnu, nejčastější příčiny / okolnosti, která přiměly klientky A, C a E vyhledat sociální službu byly zapříčiněny stejným pořadím: ztráta zaměstnání přítele, malý finanční příjem respondentky z důvodu čerpání RD nebo MD. Následně se rodina ocitá ve finančních potížích, chybí zejména prostředky na placení nájmu, následuje vystěhování rodiny z bytu. Poté se rodina obrací s žádostí o pomoc s náhradním ubytováním na své blízké přátele, rodinu. Přítel se uchyluje k alkoholu nebo odchází od rodiny. Klientky A a C najdou náhradní ubytování za pomoci přátel, ovšem jen na dočasnou dobu. Klientce E rodina pomoc odmítá. Poté se respondentky obrací s žádostí o poskytnutí ubytování na azylový dům pro matky s dětmi. U respondentky D vnímáme jako hlavní příčinu změnu v chování přítele, propadnutí alkoholu a to vše z důvodu zjištění pravdy, že není skutečným otcem dcer, které s respondentkou vychovával. Respondentka s dcerami nachází útočiště v azylovém domě pro matky s dětmi. Respondentka B se jako samoživitelka ocitla ve finančních obtížích. Byla nucena hledat ubytování pro sebe a syna, její finanční situace ji bránila v úspěšném hledání. Rodina ji pomoc nemohla. Respondentka se musela obrátit s pomocí na azylový dům pro matky s dětmi.

Dílčí závěr: Respondentky hovoří o svém dětství pozitivně, tři klientky pochází z úplné rodiny, jedna dotazovaná byla vychovávána nevlastním otcem, poslední respondentce se rodiče rozvedli v jejím pubertálním věku. Dvě respondentky vychovávají jedno dítě, další respondentka děti dvě. Všechny děti mají ve své péči. Dvě respondentky nemají všechny děti ve své péči, jedna by si přála mít je zpět u sebe. Biologický otec se na výchově dětí ve čtyřech případech nepodílí. Respondentky jsou momentálně bez přítele, jedna je v rozvodovém řízení a jedna má stálého přítele. Vyhledání sociální služby bylo nejčastěji zapříčiněno ztrátou zaměstnání partnera, špatnou finanční situací rodiny, vystěhováním

z bytu z důvodu neplacení nájmu. Ve dvou případech následovalo propadnutí alkoholu u přítele, shodný počet byl u odchodu přítele od rodiny. Následovala žádost o pomoc u přátel, rodiny a následně vyhledání azylového domu pro matky s dětmi.

6.4 SOCIÁLNÍ SITUACE KLIENTEK

Dílčí výzkumná otázka č. 2 pro danou kategorii je formulována následovně: *Jakým způsobem ovlivnila sociální situace životy klientek azylového domu pro matky s dětmi?* V přílohách je vyznačena následující barvou, která charakterizuje **sociální situace klientek** a je tvořena následujícími kódy: změna vzájemných vztahů, pomocná ruka, ostatní klientky AD, volný čas a možnosti zaměstnání.

Daná výzkumná otázka je zaměřena na současnou sociální situaci klientek v azylovém domě pro matky s dětmi.

Na otázku týkající se změn ve vztahu s rodinou, blízkými přáteli během pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi, respondentky převážně hovořily o vztahu se svými rodiči, převážně matkou. U respondentky B se vztahy „nezměnily“. Naopak paní D se vztah velmi změnil, jak uvedla: „rozvádíme se“. Téměř shodné odpovědi nalezneme u respondentky E, která odpověděla: „s rodiči se nevidám, nerozumím si s nimi“. Také paní C se vyjádřila v podobném smyslu: „s matkou se nestýkám“, ale „s dětmi být chci“. „Teď je jim líp u mé matky“. Pouze respondentka A odpověděla v pozitivním smyslu: „vztah s mámou je vlastně lepší než dřív“.

Dvě z dotazovaných žen měly shodnou odpověď na otázku, kdo jim nyní podává pomocnou ruku. U obou to byl „partner“. U dalších dvou tazatelek zněla odpověď téměř shodně: „hlavně máma“ a „moje matka“. Poslední respondentce pomáhají „přátelé“.

Na otázku vzájemných vztahů mezi klientkami jsme získali pouze kladné odpovědi. „Dobré“ vztahy s klientkami má respondentka C a D, která dodává: „našla jsem tady opravdovou kamarádku“. O kamarádství hovoří i matka A: „jsme kamarádky, hlavně tady s jednou klientkou“. „Normální“ vztah má respondentka B. „S klientkami si rozumím“ odpověděla zase matka E.

Volný čas respondentky nejčastěji tráví „s dítětem venku“. Paní B dodala, že „volného času moc není“. Klientka C ráda odpočívá a jak uvedla: „starám se o malou“. Paní D chodí na návštěvy a paní E reagovala na otázku slovy: „snažím se veškerý volný čas věnovat dětem“. Při nepříznivém počasí klientky uklízí, hrají si vevnitř a matka A uvedla: „maluju“.

Z nabízených aktivit všechny respondentky využívají společné vaření a tvoření, které probíhá o víkendu ve společných prostorách azylového domu.

Velmi zajímavé odpovědi byly na otázku týkající se možnosti zaměstnání klientek azylového domu. Pouze jedna klientka má stálou práci, uvedla: „do práce chodím přes dva roky“. Paní si dodělala nedávno maturitní zkoušku. Další pracující je respondentka A, která má uzavřenou dohodu o provedení práce. Říká: „chodím uklízet do Tesca“. „Nějaké nabídky chodí, ale bohužel když nemám školu, většinou na mě nic nepasuje“. „Zatím jsem bez práce“ uvedla paní E. „Práci teď nehledám“, odpověděla klientka C. Paní B dodává: „za chvíli mi končí mateřská, tak budu muset“.

Dílčí závěr: V průběhu pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi se respondentkám vztah s rodinou, blízkými přáteli zlepšil pouze v jediném případě. Pomocnou ruku respondentkám nejčastěji podávají jejich matky a současní partneři. Vztahy mezi klientkami azylového domu jsou na přátelské úrovni, vzájemně si rozumí, některé zde našly i nová přátelství. Nejvíce volného času matky tráví se svými dětmi na procházkách, péči o děti. Dvě respondentky jsou momentálně na rodičovské dovolené, dvě jsou nezaměstnané, z toho jedna pracuje na dohodu o provedení práce. Poslední klientka má stálou práci přes dva roky. V dospělosti si dokončila maturitní zkoušku, která ji pomohla při hledání zaměstnání.

6.5 EKONOMICKÁ SITUACE KLIENTEK

Dílčí výzkumná otázka č. 3 pro danou kategorii je formulována následovně: *Jakým způsobem ovlivnila ekonomická situace životy klientek azylového domu pro matky s dětmi?* V přílohách je označena následující barvou, která charakterizuje **ekonomickou situaci klientek** a je tvořena následujícími kódy: sociální dávky, mimořádná okamžitá pomoc, exekuce a finanční možnosti klientek.

V odpovědích na třetí výzkumnou otázku klientky reagovaly na otázky týkající se jejich současné finanční situace.

Nejčastější dávkou státní sociální podpory, kterou pobírají celkem tři z dotazovaných, je přídavek na dítě. Paní A má „zažádáno o přídavky na syna“. Mezi další dávky patří příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek. Sociální dávku určenou pro osoby v hmotné nouzi, mezi které patří doplatek na bydlení, uvedly dvě respondentky. Paní C si doplatek „

vyřizuje“. Příspěvek na živobytí pobírá pouze respondentka D. O dávku mimořádné okamžité pomoci musela zažádat pouze klientka C: „hned po porodu malé“.

Na otázku týkající se exekucí jedna klientka s úlevou odpověděla: „nemám“, druhá respondentka říká: „exekuce naštěstí nemám“. Paní A tvrdí: „exekuce jsou na druhá“. Klientka D říká: „mám exekuci na barák“. Poslední tazatelka o exekuci přiznává: „asi jo“.

Své současné finanční možnosti klientky vidí velmi negativně. Pouze u jedné klientky jsem zaznamenala kousek pozitivismu: „na jídlo zatím máme, na benzín také“. Dvě tazatelky odpověděly spojením: „nic moc“, přičemž jedna dodala: „přežívám“. Finanční možnosti má respondentka B: „dost mizerné“ a „špatné, nic mi nezbyvá“, takovou odpověď jsme získali od uživatelky C.

Klientky mají možnost v průběhu pobytu našetřit tzv. garanci, která je jim vyplacena při odchodu ze zařízení. Většinou respondentkám „nevyšly peníze“, aby si garanci odložily. Pouze klientka A uvedla: „Občas si uschovám nějakou tu částku na garanci“.

Dílčí závěr: Mezi nejčastější dávky státní sociální podpory, o které klientky zažádaly, patří: přídavek na dítě a rodičovský příspěvek. Doplatek na bydlení, který je dávkou pomoci v hmotné nouzi, patří také mezi nejčastější dávky, o které si klientky zažádaly. Příspěvek na živobytí pobírá jedna klientka. Dvě respondentky pobírají dávku pro osoby, které se ocitly v hmotné nouzi, a tou je doplatek na bydlení. O dávku mimořádné okamžité pomoci musela zažádat hned po porodu jedna klientka. Ostatní o tuto dávku nežádaly. Exekuce mají celkem dvě respondentky, dvě matky exekuci nemají. Poslední respondentka uvedla, že exekuce je na jejího druhá. Možnosti našetření úspor jsou u klientek z důvodu špatné finanční situace velmi mizivé. Garanci si odkládá pouze jedna klientka, ovšem ne pravidelně.

6.6 VÝZNAM POBYTU V AZYLOVÉM DOMĚ PRO MATKY S DĚTMI

Dílčí výzkumná otázka č. 4 pro danou kategorii je formulována následovně: *Jakým způsobem přispívá pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi ke zlepšení životní situace jeho klientek?* V přílohách je označena následující barvou, která charakterizuje **význam pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi** a je tvořena následujícími kódy: délka pobytu, klady a záporny pobytu, služby a poradenství v azylovém domě a hledání jiného bydlení.

Čtvrtá výzkumná otázka zkoumá vliv pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi na jeho klientky. Hledá klady a zápory pobytu, služby, které jsou klientkám nabízeny a řeší otázku další formy bydlení po odchodu z dané sociální služby.

Délka pobytu klientek využívajících sociální službu je momentálně v rozmezí od tří do pěti měsíců. Tři klientky jsou v azylovém domě pro matky s dětmi „od října“, službu využívají necelé čtyři měsíce. Jedna respondentka je klientkou o měsíc déle a nejkratší dobu je v zařízení klientka E, necelé tři měsíce.

Zajímavé byly odpovědi na otázku týkající se kladů pobytu v azylovém domě. Všechny respondentky našly pozitivum, které jim pobyt v azylovém domě přináší. Téměř shodně odpověděla paní A s paní E a to výstižně: „mám kde bydlet“. Respondentka D uvedla: „mám tady kamarádky, mám kde být a kam se vracet“. Klientka C vidí výhodu v možnosti zapůjčení věcí a oblečení, jak říká: „mám tady vše pro malou“. Jinou výhodu spatřuje tazatelka B: „tady vedou matku k tomu, aby nevařila jenom nějaké ty blafy“.

Dílčí výzkumná otázka se také týkala nevýhody pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi. Dvě respondentky nevidí žádnou nevýhodu v pobytu. Paní B odpověděla doslova: „tady není asi v ničem nevýhoda“, předtím se smíchem uvedla: „že tady člověk zešílí“. Klientka, která nevidí žádnou nevýhodu v pobytu, dodala: „jsem vděčná, že s dětmi nejsme na ulici“. Důvodem pro klientku A je skutečnost, že je zde: „hodně dětí, tak si navzájem stále dokola předávají nemoci“. Jiný důvod vnímá poslední respondentka a to že: „přítel za námi nemůže chodit na pokoj“. Důvodem je to, že na pokoj smí pouze přímí příbuzní. A to přítel klientky není, jelikož není zapsán v rodném listě jejího dítěte jako otec.

K rozšíření svých znalostí a dovedností pro uplatnění v dalším životě téměř všechny klientky využily možnosti navštěvovat počítačový kurz, který azylový dům pro matky s dětmi svým klientkám nabízí. Pouze jedna respondentka této možnosti nevyužila. Jak uvedla: „nabízí tady počítačový kurz, ale ten jsem nevyužila“.

Sociální pracovníce nabízejí svým klientkám nejen svou pomoc, ale také kontakty a doporučení na odborníky. Celkem čtyřem respondentkám byla nabídnuta pomoc psycholožky. Jedna klientka uvedla: „chci zajít za psycholožkou“. Další říká: „psycholožka mi hodně pomohla“. Respondentka D využila nejen služeb psycholožky, ale jak uvedla: „terénní služba mi pomáhá s dluhy“ a „teď mi sociální pracovníce pomáhá s rozvodem“.

Na otázku, zda klientkám pomáhá sociální pracovníce při hledání nového ubytování, odpověděly dvě klientky shodně: „ano i ne“. Klientka A uvedla: „řekli mi, kde mám hledat

a že je důležité, že musí nabízet trvalé bydliště“. Jedna respondentka si ubytování hledá sama bez pomoci sociálních pracovníků, přesněji ho hledají: „holky“ „Hledáme něco na internetu“. Poslední klientce pomáhá s hledáním nového ubytování sociální pracovníce.

Celkem tři klientky si na doporučení své klíčové sociální pracovníce podaly žádost v jiném azylovém domě pro matky s dětmi. Paní B odpověděla: „mám podanou žádost na Jižní svahy v azylovém domě“. Dvě klientky si žádost do jiného azylového domu pro matky s dětmi zatím nepodaly.

Dílčí závěr: Délka pobytu dotazovaných klientek je v rozmezí od dvou do pěti měsíců. Mezi výhody v pobytu klientky spatřují to, že mají kde bydlet, našly zde nové přítelkyně, mají se kam vracet. Velkou výhodou je i možnost zapůjčení oblečení a potřeb pro domácnost. Klientka si zde může zapůjčit nejen vybavu pro své dítě, ale také různé spotřebiče do domácnosti. Dvě respondentky nenašly v pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi žádnou nevýhodu. Jiná vidí nevýhodu v dodržování pravidel a stálé kontroly. Jiná zase ve velkém dětském kolektivu. Poslední nevýhodou je povolení vstupu na pokoj klientek pouze přímým příbuzným. Mezi nejčastější službu, která je klientkami využívána je počítačový kurz, který nabízí svým klientkám azylový dům pro matky s dětmi. Dále jsou to služby psycholožky a u jedné klientky je to dluhové poradenství, které poskytuje terénní asistenční služba. Žádost o ubytování v jiném azylovém domě si na pokyn sociální pracovníce podaly tři klientky.

6.7 OČEKÁVÁNÍ DO BUDOUCNA

Dílčí výzkumná otázka č. 5 pro danou kategorii je formulována následovně: *Co klientky azylového domu pro matky s dětmi očekávají do budoucna?* V přílohách je vyznačena následující barvou, která charakterizuje **očekávání do budoucna** a je tvořena následujícími kódy: ukončení smlouvy, odchod z AD, představa o bydlení a tajná přání.

Poslední výzkumná otázka je zaměřena na budoucnost klientek azylového domu pro matky s dětmi, na jejich odchod z azylového domu, jejich představu o dalším ubytování a také se zaměřuje na tajná a nesplněná přání klientek.

Klientky musí zpravidla každý měsíc, výjimečně po dvou měsících, zažádat o prodloužení smlouvy o poskytování služby. Na danou otázku týkající se doby, na kterou klientky mají uzavřenou smlouvu s azylovým domem, odpověděly čtyři shodně: „do konce února“. Pouze klientka A má smlouvu uzavřenou: „do konce března“. Dále uvedla:

„doufám, že už smlouvu nebudu muset prodlužovat“. „Sociální pracovnice mluvila o tom, že by nás tady nechali bydlet do konce školního roku. To by bylo skvělé, aby nemusel kluk měnit školu“.

Na otázku, kam půjdete bydlet po skončení pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi klientka A odpověděla: „věřím druhovi, že bydlení najde“. Pokud bych musela znovu do azylového domu, tak proto, že opět nebudeme mít kam se synem jít“. Dvě respondentky se v odpovědi na otázky zmínily o pronájmu. Paní E uvedla: „Po ukončení smlouvy mám příslibený podnájem. Doufám, že to vyjde“. Paní D odpověděla: „hledám si podnájem, teda holky hledají na internetu“. „Taky mám podanou žádost na městský byt“. Klientka B zatím „neví“, kam půjde po ukončení smlouvy, plánuje „třeba dneska podávat žádost na městský byt“. Respondentka C zatím také neví, kam půjde po ukončení smlouvy s azylovým domem pro matky s dětmi. Jak řekla: „půjdu do jiného azyláku“.

Jaká je představa klientek o bydlení mimo azylový dům vyjadřují následující odpovědi respondentek: paní A se vyjádřila následovně: „byt nebo garsonka. Hlavně ať mám kde navařit“. „Kdyby byla i vana, syn se rád koupe“ dodala s úsměvem. Podobnou představu vyslovila i klientka E: „jakýkoli byt, kde budu žít s dětmi. Třeba i garsonku“. Paní C si přeje: „jakýkoli byt, kde budu s mým přítelem a dětmi“. Klientce B zase stačí: „malá místnost, hlavně ať mám pokoj od všech“. „Mít svoje bydlení pro mě a holky“, to by si přála paní D. Měl by to být: „dům se zahrádkou“, jak uvedla.

Paní A by do budoucna ráda: „prodávala obrázky přes internet“. Hodlá podporovat svého syna, aby si „udělal střední školu“. S biologickým otcem svého dítěte si přeje vztah vylepšit. Dodává: „mám ho ráda“. „Je to prostě táta mého syna“. Klientka B si do budoucna přeje: „normálně prostě normální život“. Vztah s biologickým otcem svého dítěte si nepřeje vylepšit. Tazatelka C by si přála: „mít svoje bydlení, mít klid a peníze“. Nepřeje si obnovit vztah s biologickým otcem svých starších dětí. Šťěstí svých dcer by si přála klientka D: „aby holky dostudovaly a měly maturitu“. „Ať jsou v životě spokojené“. Vztah s biologickým otcem si obnovit nepřeje: „nechci s ním mít nic společného“. „Mít svoje bydlení a nemít finanční problémy“. To je přání poslední klientky. „Vztah s otcem mých dětí je dobrý“, tak zněla odpověď na poslední otázku týkající se zlepšení vztahu s biologickým otcem dětí.

Dílčí závěr: Klientkám se smlouva o pobytu uzavírá nejčastěji na jeden měsíc, bezproblémovým klientkám na dobu dvou měsíců. Dvě tazatelky zatím nemají představu,

kam půjdou po ukončení smlouvy bydlet. Některé si hledají pronájem, jiná spoléhá na svého přítele. Dvě tazatelky mají na doporučení sociální pracovnice podanou žádost o městský byt. Jedna klientka svoji budoucnost vidí v odchodu do jiného azylového domu. V představě o bydlení mimo azylový dům nemají klientky velké nároky. Představují si malý byt nebo místnost, kde budou žít se svými dětmi a některé i přítelem. Při tajném přání klientky myslely na budoucnost svých dětí, dále si přály vlastní bydlení a lepší finanční možnosti. Tři respondentky si vztah s biologickým otcem svých dětí nepřejí vylepšit, jedna má vztah dobrý a poslední by ráda vztah vylepšila.

6.8 SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Dílčí výzkumné otázky nám pomohly odpovědět na hlavní výzkumnou otázku naší práce, která zní: „*Jakým způsobem ovlivnily sociální a ekonomické faktory životy žen pobývajících v azylovém domě pro matky s dětmi*“? Při odpovědi budeme vycházet z dílčích závěrů jednotlivých kategorií.

Dětství respondentek bylo pozitivní, tři klientky pochází z úplné rodiny, jedna byla vychovávána nevlastním otcem, poslední respondentce se rodiče rozvedly v období její puberty. S rodinou měly vztahy převážně dobré, nejednalo se o vyhrocené situace. Čtyři klientky s biologickým otcem svých dětí žily ve společné domácnosti. Jedna žila sama v pronajatém bytě. Ve třech případech biologický otec od rodiny po nějakém čase odešel, klientky zůstaly s dětmi samy. Kontakt mezi klientkou a biologickým otcem dětí byl ukončen, otcové o děti neprojevují zájem. Jak jsme z rozhovorů zjistili, klientky pocházely převážně z úplné rodiny, v dětství měly vzor otce i matky. V dospělosti se svým partnerem a dětmi tvořily rodinu. Výjimkou byla jedna klientka, která s přítelem nesdílela společnou domácnost. Odchodem partnera od rodiny dochází k rozpadu rodiny.

Respondentky si časem nacházejí nového přítele, poté následuje podobný slet událostí, které velmi ovlivnily jejich život. Tři klientek z pěti se dotkla ztráta zaměstnání jejich nového přítele nebo nepravidelnost příjmu, který měl za následek špatnou finanční situaci rodiny. Respondentky pobíraly rodičovský příspěvek, s jejich malým příjmem nebyly schopny pokrýt veškeré náklady na domácnost. Rodinný rozpočet byl stále menší. Záchranou bylo půjčování finančních prostředků, jejichž výše se stále navyšovala a chyběly prostředky na splácení dluhů. Zadlužená rodina neměla finanční prostředky na placení nájmu. Ve stejné situaci se ocitá i respondentka, která se jako samoživitelka malého syna ocitá v nepříznivé finanční situaci.

Pro maminku samoživitelku na rodičovské dovolené je velmi obtížné pokrýt veškeré náklady na chod domácnosti a výdaje spojené s péčí o syna. Je-li dítě malé, nemá klientka možnost jiného výdělků, jelikož dítě vyžaduje její stálou péči. Od jednoho roku může dítě umístit do jeslí, které jsou určeny pro děti v rozmezí věku 1 – 3 roky. Velkou nevýhodou daného zařízení je poměrně vysoká měsíční úhrada. Předpokladem pro umístění dítěte do zařízení je tedy získání zaměstnání klientky s dobrým platovým ohodnocením. Jelikož většina klientek azylového domu pro matky s dětmi nemá dokončené vzdělání, šance na získání dobré práce je mizivá.

Chybí-li rodině finanční prostředky na pokrytí nájmu, je jen otázkou času, kdy dojde k vystěhování z bytu do náhradního ubytování. V tíživé situaci často dochází k hledání útěchy v alkoholu. V našem případě se jednalo o přítele dvou respondentek. Situace v rodině je neúnosná, žena s dětmi hledá pomoc v azylovém domě pro matky s dětmi. V jednom případě rozpad rodiny nezapříčinila špatná finanční situace, ale náklonnost k alkoholu u přítele respondentky.

Mezi hlavní příčiny/okolnosti, které přiměly klientky azylového domu pro matky s dětmi vyhledat danou sociální službu, patří špatná finanční situace rodiny zapříčiněná ztrátou zaměstnání partnera klientky, malá výše příjmu klientky z důvodu pobírání rodičovského příspěvku či nezaměstnaností u jedné klientky, narůstající zadluženost rodiny, nedostatek finančních prostředků na placení nájmu, odmítnutí rodiny pomoci v tíživé situaci či ukončení finanční podpory ze strany přátel, ve dvou případech propadnutí alkoholu a následná agrese u přítele klientek. Tyto okolnosti přiměly klientky azylového domu pro matky vyhledat danou sociální službu.

V průběhu pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi se respondentkám vztah s rodinou, blízkými přáteli zlepšil pouze v jediném případě. Pomocnou ruku tazatelkám nejčastěji podávají jejich matky a současní partneři. Vztahy mezi klientkami azylového domu jsou na přátelské úrovni, vzájemně si rozumí, některé zde našly i nová přátelství. Vztahy jsou opravdu přátelské, klientky si natolik důvěřují, že si půjčují i finanční prostředky, plánují společné bydlení po odchodu z azylového domu pro matky s dětmi.

Z výsledků výzkumu je zřejmé, že pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi má na klientky pozitivní vliv. Klientky zde našly podporu, pomoc, nové přátelství. Objevily nové způsoby trávení volného času, rozvíjí si své znalosti, dovednosti, naučily se větší samostatnosti, snaží se vyřešit si své problémy, využívají pomoc odborníků. Získaly jiný

pohled na svou životní situaci. Některé klientky si vylepšily i svoji finanční situaci zažádáním o dávky státní sociální podpory. Matky zde mají možnost lepšího vyhledávání nabídek práce, bydlení díky bezplatnému přístupu k internetu. Velkou výhodou je i možnost využití charitního šatníku, kde klientky naleznou nejen oblečení pro sebe a své děti. Do budoucna myslí klientky pozitivně a jejich společným přáním je najít bydlení pro sebe a své děti.

Dvě respondentky jsou momentálně na rodičovské dovolené, dvě jsou nezaměstnané, z toho jedna pracuje na dohodu o provedení práce. Poslední klientka má stálou práci přes dva roky. V dospělosti si dokončila maturitní zkoušku, která jí pomohla při hledání zaměstnání. Na příkladu vidíme důležitost ukončeného vzdělání, které klientky ve většině případů postrádají. Je důležité klientky motivovat k dokončení vzdělání, později ke složení maturitní zkoušky či absolvování rekvalifikace.

Mezi nejčastější službu, která je klientkami v azylovém domě využívána je počítačový kurz, dále služby psycholožky a u jedné klientky je to dluhové poradenství, které poskytuje terénní asistenční služba. Žádost o ubytování v jiném azylovém domě si na pokyn sociální pracovnice podaly tři klientky. Klientkám se v daném azylovém domě pro matky s dětmi smlouva o pobytu uzavírá zpravidla nejdéle na dobu 6 měsíců, výjimečně na jeden kalendářní rok, z důvodu dokončení povinné školní docházky u dětí na jedné základní škole. Pro motivaci klientek se smlouva neuzavírá rovnou na dobu šesti měsíců, ale nejčastěji na jeden měsíc, bezproblémovým klientkám na dobu dvou měsíců. Klientky si musí před ukončením platnosti smlouvy zažádat o její prodloužení. O tom, zda jim bude smlouva prodloužena a na jakou dobu, rozhoduje jejich klíčová sociální pracovnice.

Dvě respondentky zatím nemají představu, kam půjdou po ukončení smlouvy bydlet. Některé si hledají pronájem, jiná spoléhá na svého přítele. Dvě tazatelky mají na doporučení sociální pracovnice podanou žádost o městský byt. Jedna klientka svoji budoucnost vidí v odchodu do jiného azylového domu. V představě o bydlení mimo azylový dům nemají klientky velké nároky. Představují si malý byt nebo místnost, kde budou žít se svými dětmi a i s přítelem. Tři respondentky si vztah s biologickým otcem svých dětí nepřejí vylepšit, jedna má vztah dobrý a poslední by ráda vztah vylepšila.

7 ZÁVĚR

Hlavním záměrem bakalářské práce bylo obeznámit veřejnost s životními osudy klientek azylového domu pro matky s dětmi, přiblížit dané klientky blíže, pomoci nahlédnout na radosti a starosti klientek, seznámit s jejich přístupem k životu, k zodpovědnosti, k práci, ke vzdělání a podhalit plány klientek do budoucna. Dále také zjištění sociálních a ekonomických faktorů, které ovlivnily životy klientek azylového domu pro matky s dětmi. V teoretické části byly objasněny základní pojmy rodina, typologie rodiny, funkce a poruchy funkce rodiny. Dále jsme se zabývali ekonomickými a sociálními dopady na životy klientů. Pozornost jsme věnovali nezaměstnanosti, rozvodu a domácímu násilí. Závěr podkapitoly přibližuje ostatní sociální a ekonomické dopady, které se v dané společnosti vyskytují. Třetí kapitola vytyčuje sociální práci s rodinou, zejména aktivity na podporu rodiny. Samostatnou podkapitolu tvoří Sanace rodiny. Závěr teoretické části je zaměřen na azylové domy pro ženy a matky s dětmi a na principy poskytování služby. Empirická část byla založena na kvalitativním výzkumu. Uskutečnili jsme rozhovory se všemi klientkami vybraného azylového domu pro matky s dětmi ve Zlínském kraji, abychom získali prostřednictvím dílčích výzkumných otázek odpověď na hlavní výzkumnou otázku.

Ocitnout se v tíživé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení, se může kdokoli z nás. I klientky azylového domu pro matky s dětmi měly svůj domov, partnera, vychovávaly děti a žily běžným životem. Bohužel slet událostí v jejich životě zasáhl do harmonie soužití a matky s dětmi byly nuceny vyhledat sociální službu, která pomáhá osobám, které se ocitnou v tíživé sociální situaci. Cílem práce bylo zjistit hlavní příčiny/okolnosti, které přiměly klientky vybraného azylového domu pro matky s dětmi ve Zlínském kraji vyhledat danou sociální službu.

Téměř u všech dotazovaných klientek jsme dospěli ke stejnému průběhu událostí v jejich životě. Úvodní fází byla ztráta zaměstnání či pravidelného příjmu přítele klientky. Respondentky pobíraly rodičovský příspěvek nebo byly také nezaměstnané. Většina klientek nemá ukončené vzdělání, proto je velmi obtížné najít stálé zaměstnání pro tyto matky. Ze svých příjmů klientky nebyly schopny pokrýt veškeré náklady na chod domácnosti. Rodina se potýkala s finančními problémy. Situaci se snažili řešit vypůjčením financí od rodiny, přátel. Jednalo se o pomoc dočasnou, jelikož prostředky na splácení

dluhů chyběly. Finanční situace rodiny se zhoršovala. Následovalo neplacení nájmu a poté vystěhování. Rodina měla snahu najít si levnější ubytování.

Z důvodu stále špatné finanční situace rodiny rostly problémy mezi partnery, v některých případech sehrál velkou roli alkohol. Situace v rodině se stala neúnosnou a matka se obrátila o pomoc s ubytováním pro sebe a své děti na azylový dům pro matky s dětmi. Výčet událostí by měl být varovným signálem pro všechny, aby došlo k uvědomění si vážnosti celé situace a zamyšlení nad tím, jakým chybám se vyvarovat, abychom se neocitli, ve stejně tíživé sociální situaci.

Pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi má na klientky pozitivní vliv. Klientky zde našly podporu, pomoc, nové přátelství. Objevily nové způsoby trávení volného času, rozvíjí si své znalosti, dovednosti, naučily se větší samostatnosti, snaží se vyřešit si své problémy, využívají pomoc odborníků. Ziskaly jiný pohled na svou životní situaci, na partnery, rodinu. Některé klientky si vylepšily i svoji finanční situaci zažádáním o dávky státní sociální podpory. Matky zde mají možnost lepšího vyhledávání nabídek práce, bydlení díky bezplatnému přístupu k internetu. Velkou výhodou je i možnost využití charitního šatníku, kde klientky naleznou nejen oblečení pro sebe a své děti. Do budoucna myslí klientky pozitivně a jejich společným přáním je najít bydlení pro sebe a své děti.

Výsledky výzkumu nám ukázaly, že všeobecný názor převládající mezi laickou veřejností o klientkách azylového domu pro matky s dětmi je mylný. Dospěli jsme ke zjištění, že ne všechny klientky azylového domu pro matky s dětmi pocházejí z rozvrácených rodin, nemají ukončené vzdělání, mají špatný vztah s rodinou, nikdy nepracovaly či se o své děti starají nedostatečně. Naopak naše výsledky ukázaly, že klientky mají zájem o aktivity, které azylový dům nabízí k rozšíření jejich vědomostí a znalostí, mají snahu být zaměstnané, vylepšit si svoji finanční situaci. Nejtajnějším přáním klientek je mít svoje vlastní bydlení. Bohužel velká zadluženost některých klientek znemožňuje návrat do běžného života a postavení se na „vlastní nohy“.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ANDRLE, 2003 cit. podle MATOUŠEK, Oldřich, 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-736-7002-X.

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Vyd. 3. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta. ISBN 978-809-6994-403.

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ, 2008. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3673-925.

BOKOVÁ, Ludmila, 2011. *Rodiče, děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí. ISBN 978-809-0492-004.

DUNOVSKÝ, Jiří, 1999. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Psyché (Grada Publishing). ISBN 80-716-9254-9.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-796.

GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-720-3124-4.

GIDDENS, Anthony, 1999 cit. podle ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ, 2011. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3676-902.

GURÁŇ, 1994 cit. podle BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Vyd. 3. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta. ISBN 978-809-6994-403.

HAVRDOVÁ, Zuzana, 1999. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. Praha: Osmium. ISBN 80-902-0818-5.

HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-736-7040-2.

JORDÁN, 1987 cit. podle NAVRÁTIL, Pavel, 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Zeman. ISBN 80-903-0700-0.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3673-833.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.

- MAREŠ, Petr, 2002. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-864-2908-3.
- MÁROVÁ, Z., Z. MATĚJČEK a S. RADVANOVÁ, 1975. *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-807-3675-028.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8549-0.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-736-7002-X.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2001. *Základy sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8473-7.
- MOŽNÝ, Ivo, 2008. *Rodina a společnost*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-808-6429-878.
- NAVRÁTIL, Pavel, 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Zeman. ISBN 80-903-0700-0.
- NEDĚLNÍKOVÁ, Dana, 2004. *Úvod do sociální práce se skupinou*. Ostrava: Kofoedova škola. ISBN 80-239-4030-9.
- Nový občanský zákoník 2014: rejstřík:redakční uzávěrka 1. 12. 2012*. Ostrava: Sagit 2012. ISBN 978-80-7208-920-8.
- PACHL, L. a kolektiv, 1983. *Malá abeceda rodiny*. Praha: Panorama. ISBN 11-107-83.
- PŘADKA, Milan, 1983. *Vybrané problémy vztahu výchovy a prostředí*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně. Spisy Pedagogické fakulty J.E.Purkyně v Brně.
- PŘADKA, M., D. KNOTOVÁ a J. FALTÝSKOVÁ, 2004. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-3469-6.
- SMUTKOVÁ, Lucie, 2007. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-807-0410-691.
- SUSSMAN, M., *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-3469-6.

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ, 2011. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3676-902.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda, 2004. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0586-9.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

THOMSON, 2000 cit. podle NAVRÁTIL, Pavel, 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Zeman. ISBN 80-903-0700-0.

TOMEŠ, 2001 cit. podle ZELENÁ, Martina, KLÉGROVÁ, Alžběta, 2006. *Podpora rodiny*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-869-9167-9.

VARGOVÁ, B., D. POKORNÁ a M. TOUFAROVÁ, 2008. *Partnerské násilí*. Praha: Linde. ISBN 978-808-6131-764.

VEČERNÍK, Jiří, 1998. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*. Praha: Academia. ISBN 800-200-0703-2.

ZELENÁ, Martina, KLÉGROVÁ, Alžběta, 2006. *Podpora rodiny*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-869-9167-9.

Elektronické zdroje:

ČESKO. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Aktivity k podpoře rodiny ze dne 30. ledna 2013* [online] © 2013 [cit. 2014-02-08] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14471>

ČESKO. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Národní zpráva o rodině z 2004* [online] ©2004 [cit. 2013-11-06]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/898>
<http://www.eapraha.cz/joomla/images/dokumenty/ss/skripta/met.pdf>

ČESKO. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Sanace rodiny ze dne 23. července 2008* [online] © 2008 [cit. 2013-11-16] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5587>

ČESKO. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Sociálně právní ochrana dětí ze dne 15. ledna 2013* [online] © 2013 [cit. 2013-01-11] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

ČESKO. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.* Ze dne 14. března 2006 [online] © 2013 [cit. 2014-01-22] Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

KAHÁNKOVÁ, J., M. MYŠÍKOVÁ a D. NEDĚLNÍKOVÁ, 2005. *Sociální asistence pro rodiny s dětmi jako jedna z forem terénní sociální práce. Časopis Sociální práce/ Sociálna práca* [online] 2/2005 [cit. 2014.01-23] ISSN 1213-624 Dostupné z:

<http://www.socialniprace.cz/soubory/2005-2-090221133420.pdf>

ŠTĚCHOVÁ, M., M. LUPTÁKOVÁ a B. KOPOLDOVÁ. 2008. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie : Závěrečná zpráva* [online]. Praha: Vydavatelství KUFR, 2008 [cit. 2013-10-10]. Dostupné z <http://www.scribd.com/doc/62592614/Bezdomovci-a-Kriminalita>

SDRUŽENÍ AZYLOVÝCH DOMŮ V ČR: *Azylové domy ČR* ze dne 26. února 2014 [online] © 2014 [cit. 2013-11-02] Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AD	Azylový dům
DVO	Dílčí výzkumná otázka
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí.
MD	Mateřská dovolená.
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí.
RD	Rodičovská dovolená.
ROSA	Občanské sdružení nabízející komplexní pomoc ženám – obětem domác. násilí.
STŘEP, o.s.	České centrum pro sanaci rodiny.

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka č. 1 - Nezaměstnanost v lednu 2014.....</i>	<i>20</i>
<i>Tabulka č. 2 - Azylové domy ve Zlínském kraji.....</i>	<i>41</i>
<i>Tabulka č. 3 - Klientky azylového domu pro matky s dětmi</i>	<i>49</i>
<i>Tabulka č. 4 - Zařízení pro osoby v nouzi ve Zlínském kraji</i>	
<i>Tabulka č. 5 - Přehled azylových domů zlínského kraje- zaměření na cílovou skupinu</i>	
<i>Tabulka č. 6 - Přehled nízkoprahových denních center zlínského kraje- cíl. skupina</i>	
<i>Tabulka č. 7 - Přehled Domů na půli cesty zlínského kraje – cílová skupina</i>	
<i>Tabulka č. 8 - Přehled nocleháren zlínského kraje – cílová skupina</i>	

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha I - Seznam otázek použitých v rozhovorech s klientkami azylového domu
- Příloha II - Rozhovor s respondentkou A
- Příloha II - Rozhovor s respondentkou B
- Příloha II - Rozhovor s respondentkou C
- Příloha II - Rozhovor s respondentkou D
- Příloha II - Rozhovor s respondentkou E
- Příloha III - Sdružení azylových domů v ČR, o.s. Zlínský kraj
- Příloha IV - Přehled zařízení pro osoby v nouzi ve zlínském kraji

PŘÍLOHA P I: SEZNAM OTÁZEK POUŽITÝCH V ROZHOVORECH S KLIENTKAMI AZYLOVÉHO DOMU PRO MATKY S DĚTMI

1. Pokuste se zavzpomínat na své dětství
2. Jaký byl váš vztah před vyhledáním sociální služby s vaší rodinou, nejbližšími přáteli?
3. Jaké panovaly vzájemné vztahy ve vaší rodině?
4. Jaké byly bytové poměry vaší rodiny?
5. Kolik máte dětí? Máte všechny děti ve vaší péči?
6. Jaký je váš vztah s biologickým otcem vašich dětí? Žili jste ve společné domácnosti?
7. Podílí se na výchově a péči vašich dětí?
8. Pokuste se popsat okolnosti, které vás přivedly do azylového domu pro matky s dětmi?
9. Jak se změnila vaše vztahy s rodinou, blízkými přáteli během pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?
10. Podává vám nyní pomocnou ruku váš partner nebo vaši přátelé? jste nyní v kontaktu?
11. Jaké jsou vaše vztahy s ostatními klientkami AD?
12. Jak trávíte váš volný čas?
13. Využíváte některou z aktivit, které nabízí azylový dům pro matky s dětmi?
14. Jaké máte nyní možnosti chodit do zaměstnání, případně možnosti hledat si zaměstnání?
15. Pobíráte dávky státní sociální podpory? pokud ano, jaké?
16. Musela jste požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci?
17. Máte nějaké exekuce? Jaké jsou vaše možnosti pravidelného splácení?
18. Jaké jsou vaše současné finanční možnosti?
19. Kdo vám pomáhá vylepšit vaši finanční situaci?
20. Jaké jsou vaše možnosti našetření vašich úspor během pobytu v AD?
21. Jak dlouho využíváte sociální službu domov pro matky s dětmi?
22. Můžete říct, v čem je pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi k vašemu prospěchu?
23. V čem naopak vidíte nevýhodu pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

24. Jaké služby vám azylový dům nabízí k rozšíření vašich znalostí, dovedností pro uplatnění v dalším životě?
25. Nabízejí vám sociální pracovnice kontakty na další odborníky? Snaží se vám samy pomoci nebo vám nabízí odborné poradenství?
26. Pomáhají vám sociální pracovnice s hledáním nového ubytování?
27. Do kdy máte uzavřenou smlouvu s azylovým domem pro matky s dětmi?
28. Kam půjdete bydlet po ukončení smlouvy s AD? Pokud využijete sociální službu jiného AD, jaký bude hlavní důvod?
29. Jaká je vaše představa o bydlení mimo azylový dům?
30. Jaké máte plány do budoucna? Co byste si přála?
31. Máte plány zlepšit vztahy s vaší rodinou, blízkými přáteli?
32. Přejete si vylepšit vztah s biologickým otcem vašich dětí?

PŘÍLOHA II: ROZHOVOR S RESPONDENTKOU A

Výzkumník: Dobrý den, jmenuji se Petra Migdalová, studuji na UTB Zlín, obor sociální pedagogika. V současné době pracuji na bakalářské práci s názvem Sociální a ekonomické dopady na životy žen žijících v azylovém domě pro matky s dětmi. Souhlasíte, abych s vámi provedla rozhovor, který bude použit pro zpracování výzkumné části mé bakalářské práce? Ujišťuji vás o anonymním zpracování vámi uvedených údajů. Máte možnost odstoupit od výzkumu v kterékoli jeho fázi. Proším o vyslovení vašeho souhlasu.

Respondentka: Ano.

Výzkumník: Pokuste se zavzpomínat na své dětství

Respondentka: Dětství jsem měla **idyllické**, rodiče sice často kvůli podnikání nebyli doma, tak se o mě **starala babička**. Snad proto se mi dostalo všeho, co jsem chtěla. Až později **v pubertě se rodiče rozvedli**, tak to bylo pocitově náročnější, ale stále jsem více času trávila u babičky, která mě uklidňovala.

Výzkumník: Jaký byl váš vztah před vyhledáním sociální služby s vaší rodinou, nejbližšími přáteli?

Respondentka: Babička již nežije, **otec je dlouhodobě v cizině s vlastní rodinou** a **matka má sama finanční potíže**, takže pomoc z její strany nepřicházela v úvahu. **Nejbližší přítelkyně samy mají děti a rodiny**, přišlo mi nevhodné žádat o přístřeší je, když **mají svých starostí dost**.

Výzkumník: Jaké panovaly vzájemné vztahy ve vaší rodině?

Respondentka: **Rodiče jsou rozvedení**, **s otcem jsem se neviděla** hodně dlouho, **má** poměrně malé děti a **nový život**. S matkou se nebaví už vůbec, rozvod měli dost ošklivý. **Babička**, která se o mě starala, **byla matkou otce** a myslím, že **s mámou si moc nerozuměly**. Možná ji vytýkala, že se věnuje práci více než mě. **Po rozvodu se máma uzavřela** a přestala se stýkat i se svou sestrou, protože se nepohodly zřejmě kvůli věcem okolo rozvodu. Nevím, nikdy jsme se s mámou moc otevřeně nebavily.

Výzkumník: Jaké byly bytové poměry vaší rodiny?

Respondentka: **S druhem jsme bydleli v bytě po mé babičce**. Bohužel jsme o něj přišli **kvůli druhovým dluhům**. Babička by byla asi hodně nešťastná, že už byt nemáme. Hmm. Měla ho ráda, měl výhled na řeku a směrem k loukám. Většinu vybavení jsme měli taky po ní, takže bylo starší, ale fungovalo a měli jsme prakticky vše potřebné. Ale **postupně se hlavně spotřebiče ztrácely**, když je **druh dával do zastavárny**.

Výzkumník: Kolik máte dětí? Máte všechny děti ve vaší péči?

Respondentka: Mám **syna**, který má **6 let, je v mé péči**, protože ani nejsme s druhem vlastně sezdáni.

Výzkumník: Jaký je váš vztah s biologickým otcem vašich dětí? Žili jste ve společné domácnosti?

Respondentka: **Sem tam mi zavolá, ale většinou když je opilý, a jak potřebuje peníze**. Několikrát jsem si vlastně změnila číslo, ale pak jsem vždycky, prostě se mi stýskalo a **doufala, že se změní, tak jsem mu zas zavolala**. Takže kontakt na mě má, ale jak říkám, **ozve se, jen když je nejhůř, a o malého se skoro nezajímá**. Jednou mu poslal „plyšáka“. **Žili jsme spolu v tom bytě po babičce**.

Výzkumník: Podílil se na výchově a péči vašich dětí?

Respondentka: Ne, co jsem odešla ne, **nepomáhá mi**. **Spíš já jemu**, když zněl hodně zoufale, dala jsem mu peníze. Pořád doufám, že se vzpamatuje. **Je to alkoholik a gambler, je závislý na automatech**. Synovi vlastně nemá co předat... ticho. Ale býval to moc hodný člověk. Ze začátku po narození kluka byl nadšený, ale jak **přišel o práci, tak se spustil** a trvá to už skoro 3 roky.

Výzkumník: Pokuste se popsat okolnosti, které vás přivedly do azylového domu pro matky s dětmi?

Respondentka: Tak jednak to bylo právě to, že vlastně přítel přišel o tu práci, já byla ještě na mateřské. Nemám dodělaný učňák, tak mě nechtěli nikam vzít do práce. Chvíli jsem dělala v prodejně lahůdek, ale nepohodly jsme se s kolegyní, tak jsem přestala. Takže nám rostly dluhy, půjčili jsme si, ale nešlo to platit. Druh do toho začal zkoušet ty automaty, pil a prostě peníze nebyly, tak jsme si půjčili znovu. A pak ještě jednou. Po dvou letech nás vystěhovali. Chvíli jsme bydleli u matky přítele, ale s tou se rozhádal, tak jsme šli k mojí kamarádce. Jenže jak přítel chodil pořád opilý, nadával jí, tak nás vyhodila. Zjistila jsem, že druh sem tam přespával u nějaké ženské, tak šel k ní a já neměla kam jít. Právě ta kamarádka mě teda vzala samotnou s klukem zpátky, ale otěhotněla, tak mi pomohla najít azylák. Tak jsme tady, už to budou 4 měsíce. Druh teď nemá stále bydlení, tak nevím, kam půjdeme pak.

Výzkumník: Jak se změnila vaše vztahy s rodinou, blízkými přáteli během pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: Jako s mámou ty vztahy nikdy nebyly dobré, navíc má potíže s penězi kvůli rozvodu. Trochu jsem čekala, že půjdeme bydlet k ní, ale ani nám to prostě nenabídla. Že má dost svých problémů. Hmm. Kluka má ráda, ale asi stejně jako neměla nějaké zvlášť mateřské pudy ke mně, tak vlastně ani k němu. Ale zas když nějaké peníze má, přijde a něco malému koupí. To jako jo. Takže se dá říct, že vztah s mámou je vlastně lepší než dřív, když obě nejsme na tom dobře.

Výzkumník: Podává vám nyní pomocnou ruku váš partner nebo vaši přátelé? jste nyní v kontaktu?

Respondentka: Hlavně máma.

Výzkumník: Jaké jsou vaše vztahy s ostatními klientkami AD?

Respondentka: Jsme kamarádky, hlavně teda s jednou klientkou, , tak společně chodíme ven. Ale jsou tu i takové, s kterými si nerozumím.

Výzkumník: Jak trávíte váš volný čas?

Respondentka: Tak když je hezky, jsme s dítětem venku, párkrát jsme s ostatními byli na delší procházce. Ehm. Když je škaredě, uklízíme, hrajeme si vevnitř, já maluju. To mě začalo bavit...nadšení. Přemýšlela jsem, že bych obrázky prodávala. Tak se učím s počítačem, a zkusím prodávat přes internet.

Výzkumník: Využíváte některou z aktivit, které nabízí azylový dům pro matky s dětmi?

Respondentka: Asi všechny, právě no malovat jsem začala až tady, co máme společné tvoření. Na ruční výrobu nejsem moc šikovná, ale syna baví vystřihování, tak mu pomáhám. Vždycky si udělám čas na přednášky. A vypomáhám hlídat ostatním děti. Hmm, také docházím za poradcem ohledně práce.

Výzkumník: Jaké máte nyní možnosti chodit do zaměstnání, případně možnosti hledat si zaměstnání?

Respondentka: AD má kontakty s úřadem práce, tak nějaké nabídky chodí, ale bohužel když nemám školu, většinou na mě nic nepasuje. Ještě vlastně chodím uklízet do Tesca, ale to vyjde tak 1x do týdne. No a tady poradce nám pomáhá, nosí inzeráty.

Výzkumník: Pobíráte dávky státní sociální podpory? pokud ano, jaké?

Respondentka: Ano, ten doplatek na bydlení a mám zažádáno o přídavky na syna.

Výzkumník: Musela jste požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci?

Respondentka: To jsme nežádali, bohužel jsem o tom nevěděla. Pak už nám vlastně vzali ten byt.

Výzkumník: Máte nějaké exekuce? Jaké jsou vaše možnosti pravidelného splácení?

Respondentka: Exekuce jsou na druhu, i když nejsme svoji, tak mu sem tam peníze dávám.

Výzkumník: Jaké jsou vaše současné finanční možnosti?

Respondentka: úsměv... Nic moc. Přežíváme vlastně jen díky mé matce a kamarádce. Je to hodně špatné.

Výzkumník: Kdo vám pomáhá vylepšit vaši finanční situaci?

Respondentka: Sem tam matka hmm donese oblečení pro syna, někdy nákup a hmm jídlo.

Výzkumník: Jaké jsou vaše možnosti našetření vašich úspor během pobytu v AD?

Respondentka: Moc velké ne. Občas si uschovám nějakou tu částku na garanci, ale moc to není. Zatím mám odložených hmm asi 200 Kč.

Výzkumník: Jak dlouho využíváte sociální službu domov pro matky s dětmi?

Respondentka: 4 měsíce.

Výzkumník: Můžete říct, v čem je pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi k vašemu prospěchu?

Respondentka: Smích... Že máme vůbec kde bydlet.

Výzkumník: V čem naopak vidíte nevýhodu pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: Pauza... Je tu hodně dětí a vlastně často jsou spolu, hmm tak si navzájem stále dokola předávají nemoci. Takže třeba malý je už po druhé během měsíce nemocný, je nachlazený. Ale to je vlastně asi i tím počasím.

Výzkumník: Jaké služby vám azylový dům nabízí k rozšíření vašich znalostí, dovedností pro uplatnění v dalším životě?

Respondentka: Hlavně to malování, nevěděla jsem, že mi tak jde a taky ehm, že se učím pracovat s počítačem a internetem.

Výzkumník: Nabízejí vám sociální pracovníce kontakty na další odborníky? Snaží se vám samy pomoci nebo vám nabízí odborné poradenství?

Respondentka: Ano, využila jsem psycholožku. Ta mi hodně pomohla. Vlastně mi tady poradí se vším, co potřebuji.

Výzkumník: Pomáhají vám sociální pracovníce s hledáním nového ubytování?

Respondentka: Řekli mi, kde mám hledat a že je důležité, aby nabízeli trvalé bydliště. To jsem nevěděla. Jinak bych neměla ten nárok na doplatek. Hmm, také jsem si musela podat žádost do azylového domu ve Zlíně.

Výzkumník: Do kdy máte uzavřenou smlouvu s azylovým domem pro matky s dětmi?

Respondentka: Smlouvu mám hmm do března, přítel mi slíbil, že už hledá bydlení, takže doufám, že už smlouvu nebudeme muset prodlužovat. Pauza... Sociální pracovníce mluvila o tom, že kvůli synovi by nás tady nechali bydlet do konce školního roku. To by bylo skvělé. Aby nemusel měnit školu. Hledám si pronájem tady v okolí. Musím myslet hlavně na syna. První třída je hodně důležitá.

Výzkumník: Kam půjdete bydlet po ukončení smlouvy s AD? Pokud využijete sociální službu jiného AD, jaký bude hlavní důvod?

Respondentka: Věřím druhovi, že bydlení najde. Pokud bych musela znovu do AD, tak proto, že opět nebudeme mít kam se synem jít.

Výzkumník: Jaká je vaše představa o bydlení mimo azylový dům?

Respondentka: Ráda bych zůstala tady , už to tu znám. Ale klidně i do Zlína, třeba bych tam našla tu práci lépe. Byt stačí i garsonka. Hlavně ať mám kde navařit. A kdyby byla i vana, syn se rád koupe...úsměv.

Výzkumník: Jaké máte plány do budoucna? Co byste si přála?

Respondentka: Pauza...Chci prodávat obrázky přes internet, třeba bych časem vystavila něco i v galerii...smích. Syn teď chodí do první třídy, tak aby se mu ve škole líbilo a dařilo se mu. Budu ho podporovat, aby si udělal střední školu a měl se lépe než teď.

Výzkumník: Máte plány zlepšit vztahy s vaší rodinou, blízkými přáteli?

Respondentka: S přáteli už se stýkat nechci, ale ráda bych zůstala v kontaktu s moji nejlepší kamarádkou a taky s holkami tady z AD. Vlastně máme stejné osudy, tak si navzájem neubližujeme. Takže tyto vztahy chci dále rozvíjet.

Výzkumník: Přejete si vylepšit vztah s biologickým otcem vašich dětí?

Respondentka: Určitě. Pořád ho mám ráda a je to prostě táta mého syna. Víím, že je závislý a je to nemoc...pauza, tak věřím, že se vyléčí a zas bude dobře.

Výzkumník: Děkuji vám za rozhovor a přeji hodně štěstí do dalšího života.

Respondentka: Děkuji.

PŘÍLOHA II: ROZHOVOR S RESPONDENTKOU B

Výzkumník: Dobrý den, jmenuji se Petra Migdalová, studuji na UTB Zlín, obor sociální pedagogika. V současné době pracuji na bakalářské práci s názvem Sociální a ekonomické dopady na životy žen žijících v azylovém domě pro matky s dětmi. Souhlasíte, abych s vámi provedla rozhovor, který bude použit pro zpracování výzkumné části mé bakalářské práce? Ujišťuji vás o anonymním zpracování vámi uvedených údajů. Máte možnost odstoupit od výzkumu v kterékoli jeho fázi. Prosím o vyslovení vašeho souhlasu.

Respondentka: Ano.

Výzkumník: Pokuste se zavzpomínat na své dětství.

Respondentka: Já nevím, tak vzpomínky...pauza...já **mám jednoho sourozence**...pláč...mě nic nenapadá...pláč.

Výzkumník: Jaký byl váš vztah před vyhledáním sociální služby s vaší rodinou, nejbližšími přáteli?

Respondentka: **Dobrý, často jsme se stýkali.**

Výzkumník: Jaké panovaly vzájemné vztahy ve vaší rodině?

Respondentka: ...pauza...**Dobré.**

Výzkumník: Jaké byly bytové poměry vaší rodiny?

Respondentka: Ehm, my jsme bydleli jako **v paneláku v jedna plus jedničce.**

Výzkumník: Kolik máte dětí? Máte všechny děti ve vaší péči?

Respondentka: **Jedno. Syna.**

Výzkumník: Jaký je váš vztah s biologickým otcem vašich dětí? Žili jste ve společné domácnosti?

Respondentka: Ehm, **hodně špatný**...smích. **Nežili jsme ve společné domácnosti.**

Výzkumník: Podílí se na výchově a péči vašeho dítěte?

Respondentka: **Nepodílí.**

Výzkumník: Pokuste se popsat okolnosti, které vás přivedly do azylového domu pro matky s dětmi?

Respondentka: Tak mě sem přivedlo akorát to, že prostě **nemám kde bydlet**, že prostě ehm v dnešní době vlastně když chcete byt, **musíte složit třeba dvě, tři kauce**, takové ty **tři nájem** a to. To máte třeba **třicet tisíc**, jo. Matka na mateřské, **kde je vezme?**.. Pláč dítěte, matka ho utiňuje...

Výzkumník: A se svoji rodinou byste nemohla bydlet?

Respondentka: **To nejde v jedna plus jedničce.** Nejde...dítě trochu pláče.

Výzkumník: Jak se změnila vaše vztahy s rodinou, blízkými přáteli během pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: Ne, **nezměnily**...dítě si povídá.

Výzkumník: Podává vám nyní pomocnou ruku váš partner nebo vaši přátelé? jste nyní v kontaktu?

Respondentka: Tak ona mi pomáhá **moje matka**, takže jenom ona.

Výzkumník: Jaké jsou vaše vztahy s ostatními klientkami AD?

Respondentka: Zatím takové **normální**...smích.

Výzkumník: Kamarádké?

Respondentka: Ehm.

Výzkumník: Jak trávíte váš volný čas?

Respondentka: To je těžko říct, tady toho volného času moc není..úsměv...Furt se tady něco děje, někam jdeme ven všichni, třeba s jednou uživatelkou nebo druhou uživatelkou. Nebo tady nejsem a přijdu až večer. Na procházky s malým, to je různě. Nebo se tady třeba v neděli vaří odpoledne a to máte furt něco.

Výzkumník: Využíváte některou z aktivit, které nabízí azylový dům pro matky s dětmi?

Respondentka: Vaření, tam je toho i víc. Oni třeba nabízí i tu, já jsem to sice zatím nevyužila, ale minulý rok nabízeli, že každou první sobotu v měsíci jakože plavání pro děti a takové. Nevyužila jsem, ale chtěla jsem. Smích.

Výzkumník: Jaké máte nyní možnosti chodit do zaměstnání, případně možnosti hledat si zaměstnání?

Respondentka: Tož možnosti, tak ahm...za chvíli mi končí mateřská, tak budu muset. Už jsem po něčem koukala, ale hlavně nevím, jestli mi malého vezmou do školky nebo kam.

Výzkumník: Pobíráte dávky státní sociální podpory? pokud ano, jaké?

Respondentka: Mateřskou, rodičovskou.

Výzkumník: Přídavky na dítě?

Respondentka: Ano, ty také

Výzkumník: Musela jste požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci?

Respondentka: Ne, na nic nemám nárok.

Výzkumník: Máte nějaké exekuce? Jaké jsou vaše možnosti pravidelného splácení?

Respondentka: Asi jo...smích. No, tak já třeba část dluhu jako splácím, ale to co splácím, na co už nemám peníze, tak mi to bohužel všechno jde na exekuci... pláč.

Výzkumník: Jaké jsou vaše současné finanční možnosti?

Respondentka: Dost mizerné...smích.

Výzkumník: Kdo vám pomáhá vylepšit vaši finanční situaci?

Respondentka: Matka akorát.

Výzkumník: Jaké jsou vaše možnosti našetření vašich úspor během pobytu v AD?

Respondentka: U mě určitě ne.

Výzkumník: Jak dlouho využíváte sociální službu domov pro matky s dětmi?

Respondentka: Asi od října.

Výzkumník: Můžete říct, v čem je pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi k vašemu prospěchu?

Respondentka: Tak tady ony vedou tu matku hodně k tomu, aby nevařila jenom nějaké ty blafy, aby pořádně vařila pro to děcko, prostě fakt pořádně se starala. Protože mi přijde, že maminky neumí a tady se naučí.

Výzkumník: V čem naopak vidíte nevýhodu pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: Nevýhodu? Že tady člověk zešílí!!!...smích. Ne, tak já nevím, nevýhodu? Tady není asi v ničem nevýhoda.

Výzkumník: Není tady omezení kontaktu s okolím?

Respondentka: Omezení, tak **musíte se vidět venku**. Tady vám pustí jenom nejbližší rodinu na pokoj...(k synovi: udělej „hačinky“ nebo spadneš...).

Výzkumník: Jaké služby vám azylový dům nabízí k rozšíření vašich znalostí, dovedností pro uplatnění v dalším životě?

Respondentka: Ehm, tak třeba **počítačové** ty **kurzy**, jinak mě nic nenapadá. A to **vaření** nějaké... dítě pláče...(k synovi: co je?).

Výzkumník: Nabízejí vám sociální pracovnice kontakty na další odborníky? Snaží se vám samy pomoci nebo vám nabízí odborné poradenství?

Respondentka: **Jo, jo ,jo.**

Výzkumník: Pomáhají vám sociální pracovnice s hledáním nového ubytování?

Respondentka: Tak **z části**, z části jo...(k synovi: auvajs, co děláš?).

Výzkumník: Do kdy máte uzavřenou smlouvu s azylovým domem pro matky s dětmi?

Respondentka: Ehm, teďna měsíc, do **příštího měsíce**. Tedy února.

Výzkumník: Kam půjdete bydlet po ukončení smlouvy s AD? Pokud využijete sociální službu jiného AD, jaký bude hlavní důvod?

Respondentka: No, to taky **nevím**...smích. Já mám **podanou žádost na Jižní svahy v azylovém domě**. A proč? Protože, než já si budu třeba dneska podávat žádost na městský byt, **než mi bude třeba přidělen ten městský byt**, tak budu muset.

Výzkumník: Jaká je vaše představa o bydlení mimo azylový dům?

Respondentka: Úplně **nejjednodušší**. Mě stačí **malá místnost**, hlavně ať mám pokoj od všech...smích.

Výzkumník: Jaké máte plány do budoucna? Co byste si přála?

Respondentka: Ehm, nic nadstandartního. **Normálně prostě normální život.**

Výzkumník: Máte plány zlepšit vztahy s vaší rodinou, blízkými přáteli?

Respondentka: Já **mám dobré** s rodinou, vlastně i s přáteli.

Výzkumník: Přejete si vylepšit vztah s biologickým otcem vašeho dítěte?

Respondentka: **Ne.**

Výzkumník: Děkuji vám za rozhovor. Přeji hodně štěstí a syn ať vám přináší jen radost.

Respondentka: Moc vám děkuji.

PŘÍLOHA II: ROZHOVOR S RESPONDENTKOU C

Výzkumník: Dobrý den, jmenuji se Petra Migdalová, studuji na UTB Zlín, obor sociální pedagogika. V současné době pracuji na bakalářské práci s názvem Sociální a ekonomické dopady na životy žen žijících v azylovém domě pro matky s dětmi. Souhlasíte, abych s vámi provedla rozhovor, který bude použit pro zpracování výzkumné části mé bakalářské práce? Ujišťuji vás o anonymním zpracování vámi uvedených údajů. Máte možnost odstoupit od výzkumu v kterékoli jeho fázi. Prosim o vyslovení vašeho souhlasu.

Respondentka: Ano.

Výzkumník: Pokuste se zavzpomínat na své dětství

Respondentka: Co říct, **normální dětství**, mám **nevlastního otce**, **staršího bratra**, **dva nevlastní sourozence**, hmm se kterými se nestýkám. **Dětství** no **obyčejné**, **sem tam hádky**, **nic hrozného**. Jo, **vystudovala jsem učňák**. **Květinářskou školu**.

Výzkumník: Jaký byl váš vztah před vyhledáním sociální služby s vaší rodinou, nejbližšími přáteli?

Respondentka: **Dobrý**, jen s **matkou** si moc **nerozumím**. **Otcím** je **v pohodě**, on nic neřeší.

Výzkumník: Jaké panovaly vzájemné vztahy ve vaší rodině?

Respondentka: Docela **dobré**. **Matka je dominantní**, tak s ní moc **nevycházím**. A hm **bratr** a **otcím**, ti jsou **v pohodě**.

Výzkumník: Jaké byly bytové poměry vaší rodiny?

Respondentka: V **bytě** v paneláku. **Tři plus jedna**.

Výzkumník: Kolik máte dětí? Máte všechny děti ve vaší péči?

Respondentka: **Tři**, nejmladší má **pěť měsíců**. No a o dvě nejstarší se stará má matka. **Syn má 12 a dcera 8 let**.

Výzkumník: Jaký je váš vztah s biologickým otcem vašich dětí? Žili jste ve společné domácnosti? Hmm společně s mým bratrem a mými dětmi. Můj **současný přítel** mi **pomáhat nemůže**, sám **má tři děti**, na které **platí alimenty**. Jinak by mi pomohl, on je teď **na podpoře**. Až si práci najde, tak mi **bude pomáhat**.

Výzkumník: Podílí se některý z partnerů na výchově a péči vašich dětí?

Respondentka: **Od** mých **starších dětí** nám **zmizel ze života**...pauza...**neplatí výživné**, pro nás **neexistuje**. Nic o něm nevím. Můj **přítel** má malou **strašně rád**, stará se o ni. **Chce s námi bydlet**...pauza. **Jezdí sem za námi**.

Výzkumník: Pokuste se popsat okolnosti, které vás přivedly do azylového domu pro matky s dětmi?

Respondentka: Ehm...pauza. S novým přítelem jsme **bydleli na ubytovně** v Klečůvce, **přítel** si **přivydělával** sem tam načerno. No a pak jsme zjistili, že **nemáme na nájem**, **odešli** jsme do Sehradice ke **známému**, který mi pronajal pokoj...pauza. Pak jsem zjistila, že jsem **těhotná**, jenže **přítel** se po pár měsících **odstěhoval ke své rodině**. Já jsem **neměla peníze**, protože jsem byla těhotná a nemohla si **vydělat**. V nemocnici mě **poradili**, ať si dám **žádost na bydlení do „azyláku“**, než se malá narodí. Tak asi tak...úsměv.

Výzkumník: Jak se změnila vaše vztahy s rodinou, blízkými přáteli během pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: **S matkou** se **nestýkám**. **S dětmi být chci**, ale nechci, aby měnili školu...pauza. Píšeme si často mail...úsměv. Teď **je jim líp u mé matky**. Já **nemám peníze**.

Výzkumník: Podává vám nyní pomocnou ruku váš partner nebo vaši přátelé? jste nyní v kontaktu?

Respondentka: Můj partner nám hledá bydlení, snaží se mi pomáhat.

Výzkumník: Jaké jsou vaše vztahy s ostatními klientkami AD?

Respondentka: Jo, dobré...pauza. Povídáme si.

Výzkumník: Jak trávíte váš volný čas?

Respondentka: Starám se o malou, hmm a odpočívám.

Výzkumník: Využíváte některou z aktivit, které nabízí azylový dům pro matky s dětmi?

Respondentka: Pauza...Minulou neděli bylo tvoření, cosi jsem zkusila vytvořit.

Výzkumník: Jaké máte nyní možnosti chodit do zaměstnání, případně možnosti hledat si zaměstnání?

Respondentka: Žádné. Jsem na „rodičáku“. Práci teď nehledám.

Výzkumník: Pobíráte dávky státní sociální podpory? Pokud ano, jaké?

Respondentka: „Rodičák“, přídavek na dítě...pauza, jo a vyřizují si doplatek na bydlení.

Výzkumník: Musela jste požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci?

Respondentka: Musela, hned po porodu malé.

Výzkumník: Máte nějaké exekuce? Jaké jsou vaše možnosti pravidelného splácení?

Nemám.

Výzkumník: Jaké jsou vaše současné finanční možnosti?

Respondentka: Špatné, nic mi nezbyvá.

Výzkumník: Kdo vám pomáhá vylepšit vaši finanční situaci?

Respondentka: Můj přítel.

Výzkumník: Jaké jsou vaše možnosti našetření vašich úspor během pobytu v AD?

Respondentka: Nic nenašetřím.

Výzkumník: Jak dlouho využíváte sociální službu domov pro matky s dětmi?

Respondentka: Od září.

Výzkumník: Můžete říct, v čem je pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi k vašemu prospěchu?

Respondentka: Mám tady vše pro malou...pauza. Půjčí mi hodně věcí.

Výzkumník: V čem naopak vidíte nevýhodu pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: Přítel za námi nemůže chodit na pokoj, není zapsaný v rodném listě malé.

Výzkumník: Jaké služby vám azylový dům nabízí k rozšíření vašich znalostí, dovedností pro uplatnění v dalším životě?

Respondentka: Chodím na počítačový kurz.

Výzkumník: Nabízejí vám sociální pracovnice kontakty na další odborníky? Snaží se vám samy pomoci nebo vám nabízí odborné poradenství?

Respondentka: Jo, nabízí...pauza. Chci zajít za psycholožkou.

Výzkumník: Pomáhají vám sociální pracovnice s hledáním nového ubytování?

Respondentka: Jo i ne...úsměv.

Výzkumník: Můžete to prosím upřesnit?

Respondentka: Pauza... asi ne.

Výzkumník: Do kdy máte uzavřenou smlouvu s azylovým domem pro matky s dětmi?

Respondentka: Do konce měsíce. Do konce února.

Výzkumník: Kam půjdete bydlet po ukončení smlouvy s AD? Pokud využijete sociální službu jiného AD, jaký bude hlavní důvod?

Respondentka: Nevím... úsměv. Třeba přítel najde bydlení... pauza. Jinak půjdu do jiného „azyláku“. Nemám na složení kauce a hm k rodině nepůjdu.

Výzkumník: Jaká je vaše představa o bydlení mimo azylový dům?

Respondentka: Úsměv... Jakýkoli byt, kde budu s mým přítelem a dětmi.

Výzkumník: Jaké máte plány do budoucna? Co byste si přála?

Respondentka: Mít svoje bydlení. Mít klid... pauza. A peníze.

Výzkumník: Máte plány zlepšit vztahy s vaší rodinou, blízkými přáteli?

Respondentka: Chci si vzít děti zpátky do své péče. Zkusím třeba za něma jezdit k mé matce na návštěvy. Nevím.

Výzkumník: Přejete si vylepšit vztah s biologickým otcem vašich dětí?

Respondentka: S otcem mých starších dětí ne.

Výzkumník: Děkuji vám za rozhovor a přeji hodně štěstí v dalším životě.

Respondentka: Děkuji.

PŘÍLOHA II: ROZHOVOR S RESPONDENTKOU D

Výzkumník: Dobrý den, jmenuji se Petra Migdalová, studuji na UTB Zlín, obor sociální pedagogika. V současné době pracuji na bakalářské práci s názvem Sociální a ekonomické dopady na životy žen žijících v azylovém domě pro matky s dětmi. Souhlasíte, abych s vámi provedla rozhovor, který bude použit pro zpracování výzkumné části mé bakalářské práce? Ujišťuji vás o anonymním zpracování vámi uvedených údajů. Máte možnost odstoupit od výzkumu v kterékoli jeho fázi. Prosim o vyslovení vašeho souhlasu.

Respondentka: Ano.

Výzkumník: Pokuste se zavzpomínat na své dětství.

Respondentka: Dětství?...smích. Hezké, bydlela jsem s rodiči v rodinném domku.

Výzkumník: Jaký byl váš vztah před vyhledáním sociální služby s vaší rodinou, nejbližšími přáteli?

Respondentka: Normální. Co říct, dobrý.

Výzkumník: Jaké panovaly vzájemné vztahy ve vaší rodině?

Respondentka: Řekla bych, že dobré. Vycházeli jsme spolu. Jen s přítelem jsme měli trochu rozpory ve výchově.

Výzkumník: Jaké byly bytové poměry vaší rodiny?

Respondentka: Rodinný dům.

Výzkumník: Kolik máte dětí? Máte všechny děti ve vaší péči?

Respondentka: Dvě holky dvojčata a starší dceru, která není v mé péči...pauza. Má svůj život.

Výzkumník: Jaký je váš vztah s biologickým otcem vašich dětí? Žili jste ve společné domácnosti?

Respondentka: Když holky měly dva roky, tak od nás odešel. Žili jsme spolu něco přes dva roky...pauza. Nic o něm nevím a vědět nechci. Prostě, nestýkáme se.

Výzkumník: Podílí se na výchově a péči vašich dětí?

Respondentka: On určitě ne. Od té doby, co odešel, je neviděl. Vychovával je můj nový přítel.

Výzkumník: Pokuste se popsat okolnosti, které vás přivedly do azylového domu pro matky s dětmi?

Respondentka: Hmm, když bylo holkám 15, tak se můj přítel dozvěděl, že holky nejsou jeho. Hrozně ho to sebralo, No, začal vyšilovat, hodně pil, byl nesnesitelný...pauza. Čekala jsem, až se u vás uvolní místo a odešla jsem od něho. Hlavně kvůli holkám.

Výzkumník: Jak se změnily vaše vztahy s rodinou, biologickým otcem vašich dětí během pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: Rozvádíme se.

Výzkumník: Podává vám nyní pomocnou ruku váš partner nebo vaši přátelé? jste nyní v kontaktu?

Respondentka: Partner chce holky finančně podporovat. Hmm, máme velké dluhy, tak nevím, jak to půjde.

Výzkumník: Jaké jsou vaše vztahy s ostatními klientkami AD?

Respondentka: Dobře, našla jsem tady opravdovou kamarádku.

Výzkumník: Jak trávíte váš volný čas?

Nevím. Učím se s holkama, chodíme na návštěvy, taky s holkama...pauza. Teď sháním holkám šaty na polonézu. No a jinak jsem v práci.

Výzkumník: Využíváte některou z aktivit, které nabízí azylový dům pro matky s dětmi?

Respondentka: Asi, asi vaření, tvoření, baví mě to. Občas navrhuji, co by se dalo tvořit.

Výzkumník: Jaké máte nyní možnosti chodit do zaměstnání, případně možnosti hledat si zaměstnání?

Respondentka: Do práce chodím přes dva roky. No a před pěti lety jsem si dodělala maturitu.

Výzkumník: Pobíráte dávky státní sociální podpory? Pokud ano, jaké?

Respondentka: Doplatek na bydlení a ehm jo ten, příspěvek na živobytí.

Výzkumník: Musela jste požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci?

Respondentka: Ne.

Výzkumník: Máte nějaké exekuce? Jaké jsou vaše možnosti pravidelného splácení?

Respondentka: Mám, na dům. Kamarádka mi to pomáhá řešit. Má známého právníka, tak mi pomáhá. Splácet nemám z čeho. Co vydělám, jde na nájem, jídlo, na věci pro holky.../Prostě nemám z čeho.

Respondentka: Jaké jsou vaše současné finanční možnosti?

Respondentka: Nic moc...úsměv. Na jídlo zatím máme, autem také jezdíme. Ještě mám exekuci na barák...pauza. Holkám koupím, co chtějí, to musím. Chci pro ně to nejlepší.

Výzkumník: Kdo vám pomáhá vylepšit vaši finanční situaci?

Respondentka: Přítel mi přispívá na holky.

Výzkumník: Jaké jsou vaše možnosti našetření vašich úspor během pobytu v AD?

Respondentka: Tady se má odkládat na garanci, ale zatím mi nevyšly peníze. Hodně peněz mě stojí holky a a a také mám věčně pokažené auto, to stojí hodně peněz.

Výzkumník: Jak dlouho využíváte sociální službu domov pro matky s dětmi?

Respondentka: Od října 2013.

Výzkumník: Můžete říct, v čem je pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi k vašemu prospěchu?

Respondentka: Mám tady kamarádky, mám kde být a kam se vracet. Je tady s kým si popovídat. Když jsem v práci, tak mi tady dohlídnou na holky. Nemusím se bát, že se někde toulají.

Výzkumník: V čem naopak vidíte nevýhodu pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?"

Respondentka: Asi ty pravidla a kontrola, jestli se učím s holkama. Jo a taky, jestli je dobře vychovávám.

Výzkumník: Jaké služby vám azylový dům nabízí k rozšíření vašich znalostí, dovedností pro uplatnění v dalším životě?

Respondentka: Asi ten kurz tvoření, vaření. Ještě tady nabízí počítačový kurz, ale toho jsem nevyužila.

Výzkumník: Nabízejí vám sociální pracovníce kontakty na další odborníky? Snaží se vám samy pomoci nebo vám nabízí odborné poradenství?

Respondentka: Jo, terénní služba mi pomáhá s dluhama, jak to nazývají?ehm, dluhové poradenství tuším. Jinak s psycholožkou, kterou mi tady doporučili. No a teď mi sociální pracovníce zrovna pomáhá s rozvodem. Je toho moc na vyřizování.

Výzkumník: Pomáhají vám sociální pracovníce s hledáním nového ubytování?

Respondentka: Spíš **já a holky**, hledáme něco na internetu.

Výzkumník: Do kdy máte uzavřenou smlouvu s azylovým domem pro matky s dětmi?

Respondentka: Do konce měsíce. **Února**.

Výzkumník: Kam půjdete bydlet po ukončení smlouvy s AD? Pokud využijete sociální službu jiného AD, jaký bude hlavní důvod?

Respondentka: Hledám si **podnájem**, teda holky hledají na internetu. Ale většinou chtějí **vysokou kauci** nebo **nedávají trvalé bydliště**. To zase potřebuji, abych dostala doplatek na bydlení. Taký mám podanou **žádost na městský byt**. Tak uvidíme. Pro jistotu **mám podanou žádost do azylového domu ve Zlíně**. No, dělám to kvůli holkám, ať máme kam jít.

Výzkumník: Jaká je vaše představa o bydlení mimo azylový dům?

Respondentka: Mít **svoje bydlení**, pro mě a holky... pauza... smích... **Dům se zahrádkou**. A taky, aby si tam **holky mohly vodit koho chtějí**.

Výzkumník: Jaké máte plány do budoucna? Co byste si přála?

Respondentka: Aby **holky dostudovaly** a měly **maturitu**... úsměv. Ať jsou v životě spokojené.

Výzkumník: Máte plány zlepšit vztahy s vaší rodinou, blízkými přáteli?

Respondentka: ani ne, můžou tak **zůstat**.

Výzkumník: Přejete si vylepšit vztah s biologickým otcem vašich dětí?

Nechci s ním mít nic společného. Takže ne.

Výzkumník: Děkuji vám moc za rozhovor. Ať se vám vaše plány hlavně s holkama vyplní.

Respondentka: Děkuji.

PŘÍLOHA II: ROZHOVOR S RESPONDENTKOU E

Výzkumník: Dobrý den, jmenuji se Petra Migdalová, studuji na UTB Zlín, obor sociální pedagogika. V současné době pracuji na bakalářské práci s názvem Sociální a ekonomické dopady na životy žen žijících v azylovém domě pro matky s dětmi. Souhlasíte, abych s vámi provedla rozhovor, který bude použit pro zpracování výzkumné části mé bakalářské práce? Ujišťuji vás o anonymním zpracování vámi uvedených údajů. Máte možnost odstoupit od výzkumu v kterékoli jeho fázi. Proším o vyslovení vašeho souhlasu.

Respondentka: Ano.

Výzkumník: Pokuste se zavzpomínat na své dětství.

Respondentka: Běžné dětství, oba mí rodiče si rozuměli. Mám dva sourozence, sestru a bratra. Vystudovala jsem střední školu podnikatelskou.

Výzkumník: Jaký byl Váš vztah před vyhledáním sociální služby s vaší rodinou, nejbližšími přáteli?

Respondentka: Než jsem vyhledala azylový dům, s rodiči jsem si rozuměla. S přáteli si rozumíme pořád stejně.

Výzkumník: Jaké panovaly vzájemné vztahy ve Vaší rodině?

Respondentka: Dobré. Vzájemně jsme si rozuměli.

Výzkumník: Jaké byly bytové poměry Vaší rodiny?

Respondentka: Bydleli jsme v rodinném domě.

Výzkumník: Kolik máte dětí? Máte všechny děti ve Vaší péči?

Respondentka: Mám dvě děti. Mladší dceři jsou tři, starší 4 roky. Obě mám ve vlastní péči. I když finanční situace není jednoduchá.

Výzkumník: Jaký je Váš vztah s biologickým otcem Vašich dětí? Žili jste ve společné domácnosti?

Respondentka: S otcem mých dětí si rozumíme vcelku dobře, i když nás opustil. Bydleli jsme společně v pronájmu. V malém bytě.

Výzkumník: Podílí se na výchově a péči Vašich dětí?

O mé děti se moc nestará. Alimenty neplatí, jelikož přišel o práci. Ale ehm snaží si je brát občas na víkend k sobě.

Výzkumník: Pokuste se popsat okolnosti, které Vás přivedly do azylového domu pro matky s dětmi?

Respondentka: S manželem jsme bydleli v pronájmu. Jenže během krátké doby přišel o práci a nám nezbývaly peníze na nájem. Má rodina nám odmítla pomoci, no a manželovi rodiče už nežijí... pauza. Přátelé mi poradili ať si dám žádost na bydlení do azylového domu. Tak jsem to udělala.

Výzkumník: Jak se změnila vaše vztahy s rodinou, blízkými přáteli během pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: S rodiči se nevidám, nerozumím si s nimi. Ehm, nemůžou pochopit mou finanční situaci, kvůli níž jsem se sem dostala.

Výzkumník: Podává vám nyní pomocnou ruku váš partner nebo vaši přátelé? Jste nyní v kontaktu?

Respondentka: Mí přátelé se mi snaží co nejvíce pomáhat, momentálně mě pomáhají hledat vhodný podnájem.

Výzkumník: Jaké jsou vaše vztahy s ostatními klientkami AD?

Respondentka: S ostatními klientkami si **rozumím**. Máme hodně podobné problémy a snažíme si **vzájemně pomáhat**.

Výzkumník: Jak trávíte volný čas?

Respondentka: Snažím se veškerý volný čas věnovat svým **dětem**. Jsou pro mě nejdůležitější.

Výzkumník: Využíváte některou z aktivit, které nabízí azylový dům pro matky s dětmi?

Respondentka: Ano využívám, je to dobré odreagování a mé děti to zabaví. Je to především **vaření a tvoření**.

Výzkumník: Jaké máte nyní možnosti chodit do zaměstnání, případně možnosti hledat si zaměstnání?

Respondentka: Jelikož mám dvě děti, práce se velice těžko v dnešní době hledá. Zatím jsem **bez práce**.

Výzkumník: Pobíráte dávky státní sociální podpory? Pokud ano jaké?

Respondentka: Ano pobírám. **Příspěvek na bydlení a přídavky na děti**.

Výzkumník: Musela jste požádat o dávku mimořádné okamžité pomoci?

Respondentka: **Nemusela**, pomohli mě mi přátelé.

Výzkumník: Máte nějaké exekuce? Jaké jsou vaše možnosti pravidelného splácení?

Respondentka: Exekuce naštěstí **nemám**, snažím se vše splácet včas, abych se nedostala do problémů...úsměv.

Výzkumník: Jaké jsou vaše současné finanční možnosti?

Respondentka: Má finanční situace **není nejlepší**, skoro žádné **peníze mi nezbyvají** navíc,

Výzkumník: Kdo vám pomáhá vylepšit vaši finanční situaci?

Respondentka: Mou finanční situaci mi pomáhají řešit **přátelé** a částečně **otec svých dětí**.

Výzkumník: Jaké jsou vaše možnosti našetření vašich úspor během pobytu v AD?

Respondentka: Bohužel **nedaří se mi nic našetřit**.

Výzkumník: Jak dlouho využíváte sociální službu domov pro matky s dětmi?

Respondentka: Využívám **od konce října**.

Výzkumník: Můžete říct v čem je pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi k vašemu prospěchu?

Respondentka: Hodně mi pomáhá možnost **zapůjčení věcí zdarma, pro děti i domácnost**. Jednoduše **mám kde bydlet**.

Výzkumník: V čem naopak vidíte nevýhodu pobytu v azylovém domě pro matky s dětmi?

Respondentka: **Žádnou** nevýhodu nevidím...úsměv. Jsem ráda, že taková pomoc existuje. Nemůžu si vymýšlet. **Jsem vděčná, že s dětmi nejsme na ulici**.

Výzkumník: Jaké služby vám azylový dům nabízí k rozšíření vašich znalostí, dovedností pro uplatnění v dalším životě?

Respondentka: Různé.. Já jsem využila kurz **vaření, počítačový kurz**.

Výzkumník: Nabízejí vám sociální pracovnice kontakty na další odborníky? Snaží se vám pomoci nebo vám nabízí odborné poradenství?

Respondentka: Sociální pracovnice nabízí nějaké **kontakty na odborníky**, snažím se je využívat. Dost mi pomohli. .Hm, například **psycholožka** mi hodně pomohla.

Výzkumník: Pomáhají vám sociální pracovnice s hledáním nového ubytování?

Respondentka: Ano pomáhají, a taky mi pomáhají přátelé.

Výzkumník: Do kdy máte uzavřenou smlouvu s azylovým domem pro matky s dětmi?

Respondentka: Do konce února.

Výzkumník: Kam půjdete bydlet po ukončení smlouvy s Ad? Pokud využijete sociální službu jiného AD, jaký bude hlavní důvod?

Respondentka: Po ukončení smlouvy mám přislíbený podnájem. Dva plus jedničku od známých. Doufám, že to vyjde.

Výzkumník: Jaká je vaše představa o bydlení mimo azylový dům?

Respondentka: Smích...Jakýkoliv byt, kde budu žít s dětmi. Může být i menší. Třeba garsonka.

Výzkumník: Jaké máte plány do budoucna? Co byste si přála?

Respondentka: Mít svoje bydlení a nemít žádné finanční problémy. To je asi všechno.

Výzkumník: Máte plán zlepšit vztahy s vaší rodinou, blízkými přáteli?

Respondentka: Až budeme mít vlastní byt, snad se rodinné vztahy s mou rodinoulepší. Děti budou opět jezdit k babičce.

Výzkumník: Přejete si vylepšit vztah s biologickým otcem vašich dětí?

Respondentka: Vztah s otcem mých dětí je dobrý, děti ho mají rády a to je hlavní.

Výzkumník: Moc vám děkuji za rozhovor.

Respondentka: Nemáte zač.

PŘÍLOHA III:

Sdružení azylových domů v ČR, o.s. Zlínský kraj:

(www.azylovedomy.cz)

Azylový dům ELIM

Typ služby Azylový dům

Okres Vsetín

Cílová skupina muži

Azylové zařízení pro muže ČČK Zlín

Typ služby Azylový dům

Okres Zlín

Cílová skupina muži

Azylový dům Samaritán Otrokovice

Typ služby Azylový dům

Okres Zlín

Cílová skupina muži

Charitní dům - azylové ubytování pro matky s dětmi a ženy v tísní

Typ služby Azylový dům

Okres Kroměříž

Cílová skupina ženy, rodiny s dětmi

Azylový dům pro matky s dětmi

Typ služby Azylový dům

Okres Vsetín

Cílová skupina ženy, rodiny s dětmi

Azylový dům pro muže

Typ služby Noclehárna

Okres Kroměříž

Cílová skupina muži

Noclehárna Samaritán Otrokovice

Typ služby Noclehárna

Okres Zlín

Cílová skupina muži

Azylové zařízení pro muže ČČK Zlín

Typ služby Noclehárna

Okres Zlín

Cílová skupina muži

Dům na půl cesty**Typ služby** dům na půl cesty

Okres Vsetín

Cílová skupina mladí do 26 let

Azylový dům pro muže, o.p.s.**Typ služby** Azylový dům

Okres Kroměříž

Cílová skupina muži

Azylový dům pro ženy a matky s dětmi**Typ služby** Azylový dům

Okres Vsetín

Cílová skupina ženy, rodiny s dětmi

Azylový dům Sv. Vincence**Typ služby** Azylový dům

Okres Uherské Hradiště

Cílová skupina muži

Azylový dům pro matky s dětmi v tísní**Typ služby** Azylový dům

Okres Uherské Hradiště

Cílová skupina ženy, rodiny s dětmi

Sociální poradna s azylovým bydlením**Typ služby** Azylový dům

Okres Uherské Hradiště

Cílová skupina muži, ženy

Azylový dům pro ženy a matky s dětmi**Typ služby** Azylový dům

Okres Uherské Hradiště

Cílová skupina ženy, rodiny s dětmi

Nový domov Otrokovice**Typ služby** Azylový dům

Okres Zlín

Cílová skupina ženy, rodiny s dětmi

**Charitní domov pro matky s dětmi v tísní
Zlín****Typ služby** Azylový dům

Okres Zlín

Cílová skupina rodiny s dětmi

Dům Pod křídly - dům na půl cesty**Typ služby** Dům na půl cesty

Okres Zlín

Cílová skupina mladí do 26 let

Byt na půl cesty ELIM**Typ služby** Dům na půl cesty

Okres Vsetín

Cílová skupina muži

Dům Pod křídly - dům na půl cesty**Typ služby** Dům na půl cesty

Okres Vsetín

Cílová skupina mladí do 26 let

Dům Pod křídly - dům na půl cesty

Typ služby Dům na půl cesty

Okres Zlín

Cílová skupina mladí do 26 let

Denní centrum Elim

Typ služby Nízkoprahové denní centrum

Okres Vsetín

Cílová skupina muži, ženy

Denní centrum

Typ služby Nízkoprahové denní centrum

Okres Vsetín

Cílová skupina muži, ženy

Krizové centrum Uherský Brod

Typ služby Nízkoprahové denní centrum

Okres Uherské Hradiště

Cílová skupina muži, ženy

**Nízkoprahové centrum pro muže bez
přístřeší**

Typ služby Nízkoprahové denní centrum

Okres Zlín

Cílová skupina muži, ženy

Noclehárna ELIM

Typ služby Noclehárna

Okres Vsetín

Cílová skupina muži

Noclehárna

Typ služby Noclehárna

Okres Vsetín

Cílová skupina muži, ženy

Nízkoprahové denní centrum

Typ služby Nízkoprahové denní centrum

Okres Kroměříž

Cílová skupina muži, ženy

Azylový dům ELIM

Typ služby Azylový dům

Okres Vsetín

Cílová skupina muži

PŘÍLOHA IV: PŘEHLED ZAŘÍZENÍ PRO OSOBY V NOUZI VE ZLÍNSKÉM KRAJI

Tabulka č. 4 - Zařízení pro osoby v nouzi ve Zlínském kraji

OKRES	AZYLOVÝ DŮM	NÍZKOPRAHOVÉ DENNÍ CENTRUM	DŮM NA PŮLI CESTY	NOCLEHÁRNA
Uh.Hradiště	3+1	1	0	0
Vsetín	4	2	6	2
Zlín	4	1	3	2
Kroměříž	2	1	0	1

Zdroj: Sdružení azylových domů v ČR

Tabulka č. 5 - Přehled azylových domů zlínského kraje- zaměření na cílovou skupinu

CÍLOVÁ SKUPINA	Okres	Okres	Okres	Okres
	Uh. Hradiště	Vsetín	Kroměříž	Zlín
Muži	1	2	1	2
Ženy, děti	2	2	1	2
Muži a ženy	1			
Mladí do 26 let				

Zdroj: Sdružení azylových domů v ČR

Tabulka č. 6 - Přehled nízkoprahových denních center zlínského kraje- cíl. skupina

CÍLOVÁ SKUPINA	Okres Uh. Hradiště	Okres Vsetín	Okres Kroměříž	Okres Zlín
Muži				
Ženy, děti				
Muži a ženy	1	2	1	1
Mladí do 26 let				

Zdroj: Sdružení azylových domů v ČR

Tabulka č. 7 - Přehled Domů na půli cesty zlínského kraje – cílová skupina

Cílová skupina	Okres Uh. Hradiště	Okres Vsetín	Okres Kroměříž	Okres Zlín
Muži		1		
Ženy, děti				
Muži a ženy				
Mladí do 26 let		5		3

Zdroj: Sdružení azylových domů v ČR

Tabulka č. 8 - Přehled nocleháren zlínského kraje – cílová skupina

Cílová skupina	Okres Uh. Hradiště	Okres Vsetín	Okres Kroměříž	Okres Zlín
Muži		1	1	2
Ženy, děti				
Muži a ženy		1		
Mladí do 26 let				

Zdroj: Sdružení azylových domů v ČR